

T.C
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YETİŞKİN KEKEMELERDE EBEVEYN KABUL/RED
ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Övül MENGÜLOĞUL

Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA
2014

T.C
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YETİŞKİN KEKEMELERDE EBEVEYN KABUL/RED
ALGISININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Övül MENGÜLOĞUL

Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Songül AKSOY

ANKARA
2014

Ana Bilim Dalı : **Kulak Burun Boğaz**
 Program : **Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları**
 Tez Başlığı : **Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi**

Öğrenci Adı-Soyadı : **Övül Mengüloğul**
 Savunma Sınavı Tarihi : **29.09.2014**

Bu çalışma jürimiz tarafından yüksek lisans/doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı ve Tez Danışmanı:

Doç.Dr. Songül Aksoy

(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç.Dr. Maviş Emel Kulak Kayıkcı

(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç.Dr. Suna Yılmaz

(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç.Dr. Didem Türkyılmaz

(Hacettepe Üniversitesi)

Üye:

Doç.Dr. Özgül Şenkal

(Başkent Üniversitesi)

ONAY

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun görülmüş ve Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Ersin FADILLIOĞLU
Müdür

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez çalışmam boyunca her konuda yanımda olan, fikirlerini, bilgilerini ve desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Songül Aksoy'a...

Eğitimim süresince bilgi ve deneyimlerini özveri ile paylaşan, Sayın Prof. Dr. Gonca Sennaroğlu'na ve Sayın Prof. Dr. Aydan Genç'e...

Değerli bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Bilgehan Budak'a, Sayın Doç. Dr. E. Maviş Kayıkcı'ya ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Didem Türkyılmaz'a...

Hacettepe Odyoloji ve Konuşma Bozukları Bilim Dalı'nda çalışan herkese...

Tez çalışmam boyunca gösterdikleri sevgi, yardım ve katkılar için, Özge Koçak, Mine Baydan Aydemir başta olmak üzere bütün dönem arkadaşlarıma ve kıymetli meslektaşlarım Pınar Daldikler, Şükran Pelin Balcı olmak üzere tüm dostlarıma...

Bu zorlu yolda yanımda oldukları için içtenlikle teşekkür ederim.

Hayatım boyunca eşsiz destekleriyle hep yanımda olan, eğitim sürecimce sonsuz sevgi ve anlayış gösteren annem Mürşide Mengüloğul ve babam Yalçın Mengüloğul'a, fedakarlık ve sabırla yanımda olan abim Anıl Mengüloğul'a, hayatta olduğu süre boyunca bana inancını yitirmeyen rahmetli babaannem Melek Mengüloğul'a bütün kalbimle teşekkür ederim.

ÖZET

Mengüloğul – Ö. Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014. Kekemeliğin başlangıç dönemindeki bireysel ve çevresel faktörler ve özellikle kekeme bireylerin ebeveynlerinin tutumları, kekemeliğin birey üzerindeki yaşam boyu etkileri açasından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, algılanan ebeveyn tutumları ve kekemelik arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Hacettepe Üniversitesi Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Ünitesi'nde, kekemelik şikayeti olan 18 yaş üzeri 40 kekeme birey (20 kadın 20 erkek), kontrol grubu için kekemelik şikayeti olmayan 18 yaş ve üzeri 40 birey ((20 kadın 20 erkek) çalışmaya dahil edilmiştir. Kekeme bireyleri değerlendirmek üzere dijital video kamera ile ses-görüntü kaydı yapılmış ve kekeme katılımcılara kendi kekemelik şiddetlerini nasıl algıladıklarını değerlendirmeleri için VAS (Görsel Analog Ölçek), tüm katılımcılara Ebeveyn Kabul-Red Kontrol Ölçeği Yetişkin Formu (Yetişkin EKRÖ/K) uygulanmıştır. Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-red puanı, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-red puanından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=5.584$, $p<.001$). Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-red puanı, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-red puanından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=5.533$, $p<.01$). Katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları toplam ebeveyn kabul-red ve alt boyutlarından elde edilen puanlar açasından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Kekeme bireylerde ebeveyn kabul-red algısının olumsuz etkileri olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kekemelik, Ebeveyn-Kabul Red, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

ABSTRACT

Mengulogul – O., The Assessment of Parental Acceptance- Rejection Perception in Adult who stutters. Hacettepe University Institute of Health Sciences, Master Thesis of Audiology and Speech Pathology, Ankara, 2014. Factors in the initial period of stuttering and especially their parents' attitudes of individuals who stutter have great importance in terms of life-long effects of stuttering on the individual. This study was planned the aim to investigate the relationship between perceived parental attitudes and stuttering. With this purpose, 40 subjects who stutter 18 years old (20 female, 20 male) for study group and 40 subjects who do not stutter over 18 years old (20 female, 20 male) for control group were included at Hacettepe University Audiology and Speech Pathology. To assess stutter individuals, audio and video recording were made with the digital video camera and to assess how they perceive their stuttering severity the VAS (Visual Analog Scale) was applied and then, Parental Acceptance-Rejection Questionnaire Adult Form (Adult PARQ / K) was applied to all the participants. It was found that there was a significant difference between individuals with stuttering and individuals without stuttering in terms of the total parental acceptance-rejection score perceived from their mother ($t = 5.584$, $p < .001$). In addition, It was found that there was a significant difference between individuals with who do and do not stutter in terms of the total parental acceptance-rejection score perceived by their father ($t = 5.533$, $p < .01$). It was not shown a significant difference between genders in terms of the participants perceived parental acceptance-rejection perception total and subscale scores obtained. It was concluded that parental acceptance-rejection perception have a negative impact on the stuttering.

Key Words: Stuttering, Parental Acceptance-Rejection, Parental Acceptance-Rejection theory.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
ŞEKİLLER	x
TABLolar	xi
GİRİŞ	1
GENEL BİLGİLER	3
2.1. Kekemelik	3
2.1.1. Epidemiyoloji	3
2.1.2. Demografik Özellikler	4
2.1.3. Etiyoloji	4
2.1.4. Kekemelik Bulguları	6
2.1.5. Kekemeliğe Eşlik Eden Psikiyatrik Belirtiler	7
2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı	7
2.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension)	9
2.2.2. EKAR Kuramının Alt Alanları	13
2.2.3. Ebeveyn Kabul-Reddi İlgili Araştırmalar	24
BİREYLER VE YÖNTEM	26
3.1 Bireylerin Seçim Kriterleri	26
3.1.1. Demografik Bilgiler	26
3.1.2. Araçlar ve Yöntem	27
BULGULAR	32

TARTIŞMA	36
SONUÇ VE ÖNERİLER	41
KAYNAKLAR	43
EKLER	
EK 1: Bireysel Bilgi Toplama Formu	
EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRÖ/K)	
EK 3: Görsel Analog Ölçek (VAS)	
EK 4: Etik Kurul Onayı	

SİMGELER VE KISALTMALAR

D :	Dakika
Diğ. :	Diğerleri
EKAR :	Ebeveyn Kabul-Red Kuramı
EKRÖ :	Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği
EKRÖ/K:	Ebeveyn Kabul-Red Kontrol Ölçeği
KS :	Kekelenen Sözcük
SPSS:	Statistical Package for the Social Science
TSSB :	Travma sonrası stres bozukluğu
WHO :	Dünya Sağlık Örgütü
VAS :	Visuel Analog Skalası
X :	Aritmetik ortalama
SS :	Standart sapma
%	Yüzde

ŞEKİLLER

2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	12
2.2. Kişilik Alt Kuramının Başedciler ve Sorunlu Kişiler İle İlişkisi	19

TABLOLAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler ve Ortalamalar Arasındaki Farklar Tablosu	32
4.2. Tanımlayıcı İstatistikler ve Ortalamalar Arasındaki Farklar Tablosu	34

GİRİŞ

Kekemelik, konuşmanın akışında, ritminde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılmasında ve anlaşılmasında bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Akıcı konuşma, konuşurken sesleri, heceleri ve kelimeleri pürüzsüzce birbirine bağlayabilme becerisi olarak düşünülebilir. Dil ve konuşmanın diğer özellikleri gibi akıcılık kazanmak, artikülasyon ve dil ile birbirlerini karmaşık bir şekilde etkileyen gelişimsel bir süreçtir. Bazı durumlarda, bu etkileşim erken yaştaki çocuklarda akıcı konuşma bozukluklarına sebep olabilmektedir (1).

Kekemelik etiyolojisi pek çok faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kekemelik başlangıç yaşı genellikle 2-5 yaş arasında olup, %70-80'ine yakınında kendiliğinden düzelmeye gözlenmektedir (2). İlk çağlardan itibaren insanlar, kekemelik problemi ile ilgili olarak çözüm yolları aramaktadırlar. Kekemeliğin tek bir faktöre bağlı olarak ortaya çıkmadığı sonucu, tüm çalışmalardan elde edilen ortak bulgudur. Guitart (3)'ün belirttiğine göre Johnson (1942), çocuğun ailesi, normalde olabilen akıcılık bozulmalarını kekemelik gibi tanımlamaktadır.

Ailenin çocuğun kekeleyişine ilişkin tepkileri çocukta mücadele ve kaçınmaya neden olmakta ve böylece gerçek kekemelik gelişmektedir. Johnson, kekemeliğin çocuğun ağızında değil ebeveynlerin kulağında başladığını vurgulamıştır. Johnson'a göre kekemelik, kekemenin, kekelememeye çalışmak için yaptıklarıdır. Anne-babaların çocuk yetiştirme tarzları çocukların, duygusal, zihinsel, dil, cinsel ve bedensel gelişimlerini etkilemektedir. Bu gelişimlerinin sağlıklı olması, aile içinde saygı temelli sıcak ve sevecen ilişkilere bağlıdır; huzursuz, çekişmeli ve kavgalı bir ailede çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilmektedir. Anne babaların özgün ebeveynlik davranışlarına karşın, katı veya yüksek beklentilerin olduğu ebeveynlik çocuğun gelişiminde, olumsuz etkilere neden olabilmektedir (4) .

Ebeveyn kabul-red, ebeveyn kabul red kuramında, anne ve babaların çocuklarına karşı olan kabul ve reddedici tutumları ile çocukların, anne ve babalarından algıladıkları kabul edici ve reddedici tutumların bütünü olarak tanımlanmaktadır. Buna göre ebeveyn kabul-red, ebeveynin çocuğa karşı olan sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır (5) .

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR), ebeveyn kabul ve reddinin çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını inceleyen bir

kuramdır. Kuram, insan davranışlarının evrensel ilkelerini ampirik olarak oluşturmaya çalışarak, tüm insanların onlar için önemli olan kişiler tarafından sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımıyla hareket etmektedir. Sıcaklık alma ihtiyacının, kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü, dil, coğrafya gibi diğer kısıtlayıcı koşullardan bağımsız olarak tüm insanlıkta bulunduğu öne sürülmektedir (6) .

Kekemeliğin başlangıç dönemindeki faktörler ve ebeveyn tutumları, prognoz açısından önemli olmaktadır. Bu çalışma, yetişkin kekemelerde algılanan ebeveyn kabul-reddini araştırmak amacıyla planlanmıştır. Bu çalışmanın hipotezleri şunlardır;

- I. Yetişkin kekeme bireylerin ebeveyn kabul red algıları ile kekeme olmayan yetişkin bireylerin ebeveyn kabul red algıları arasında fark vardır.
- II. Kekeme bireylerde ebeveyn kabul red algısında cinsiyetler arasında fark vardır.

GENEL BİLGİLER

2.1. Kekemelik

Kelimeler kolayca, fazla efor sarfedilmeden, engelsiz ve çabuk bir biçimde üretildiğinde konuşma “akıcı” olur. Kişi bir sözcükten diğerine geçmekte zorlandığında, geçişleri düzgün ve hızlı bir biçimde yapamadığında konuşmanın “akıcılığı” bozulur. Konuşan herkes kimi zaman akıcılıkla ilgili sorunlar yaşayabilir. Kekemeliğin temel özelliği, sözcüklerin belli bölümlerinin (bir ses ya da bir hece olabilir) tekrarlanması ve uzatılmasıdır. Konuşmadaki bu takılmalar ve gel gitler duyulabilir yükseklikte ya da sessiz olabilir; sıklıkla kelimelerin başında ve söylenmesi zor olan kelimelerde meydana gelir (Uzun olan ya da sık kullanılmayan kelimeler) (7) .

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, *World Health Organisation*)’nün yayınladığı Uluslararası Hastalıklar Sınıflandırması (ICD-10, *International Classification of Diseases*)’na göre kekemelik “Söylemek istediğini bilmesine karşın, bir sesin istem dışı tekrarlanması veya kesilmesi sonucu, kişinin söylemek istediğini söyleyememesine neden olan konuşma ritmindeki bozukluklar" olarak ifade edilmektedir (8) .

2.1.1. Epidemiyoloji

Kekemelik tüm kültürler ve etnik gruplarda görülebilen bir konuşma bozukluğudur. Toplumda yaşam boyu görülme oranının %5 olduğu bildirilmektedir (9,14) .

Kekemelikte kalıtsal etkenlerin cinsiyete göre değişiklik gösterdiği ayrıca kalıtsal geçişin, erkeklerde kızlara oranla daha etkili olduğu gösterilmiştir (10,11) .

Çocukluk çağı akıcısızlıklarının, %2'si kalıcı, %4-5'i ise geçici kekemelik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca kekemelerin %50'sinin ergenlik çağında, %80'inin ise ergenliğin sonlarında kendiliğinden iyileştiği belirtilmektedir (2) . Fakat, Martin ve Lindamood (1986) literatür üzerinde yaptıkları gözden geçirmelerde; spontan iyileşme oranının % 30'u geçmediğini bildirmişlerdir (7,12) .Kekeleyen çocukların %20-40'ı yetişkin olduklarında kronik kekemelik göstermektedirler (11) .

2.1.2. Demografik Özellikler

Kekemeliğin erkeklerde kızlara göre, yaklaşık üç kat daha sık görüldüğü bildirilmektedir (2,3,12). Diğer araştırmalarda, erkek-kadın oranı 2/1'den 10/1'e kadar değişmektedir (9,11,13).

Cinsiyet açısından en büyük farklılığın 11-12 yaşları arasında gözlemlendiği, bu yaş grubunda kekemeliğin erkeklerde, kızlara oranla beş kat daha fazla görüldüğü vurgulanmaktadır. Bununla birlikte yetişkinlik döneminde kekemeliğe rastlanma oranının iki cinsiyet arasında tekrar eşitlendiği belirtilmektedir (14) .

Kekemelik sıklıkla, dil gelişiminin yoğun olduğu 2-5 yaşları arasında başlamakta ve %75'i iki yıl içinde kendiliğinden iyileşmektedir (13,15). Farklı çalışmalar, olguların %95'inde kekemeliğin başlangıç yaşının 7'den önce olduğunu bildirmişlerdir (7) .

2.1.3. Etiyoloji

İlk çağlardan itibaren insanlar, kekemelik problemi ile ilgili olarak çözüm yolları aramaktadırlar. Kekemeliğin tek bir faktöre bağlı olarak ortaya çıkmadığı sonucu, tüm çalışmalardan elde edilen ortak bulgudur. Kekemelik, çevresel, genetik ve yapısal faktörlerden etkilenen karmaşık bozukluktur (12,16,49) .

Organik Kuramlar

Organik kuramlar kekemeliğin fizyolojik sebeplerden kaynaklandığı görüşünü desteklemektedir (14) .

Serebral dominans teorisine göre, kekemelik iki hemisfer arasındaki mücadelenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Akıcı konuşarlarda, beyin konuşmayla ilgili sol yarım kürenin, konuşma ve dil ile ilgili faaliyetlerde daha aktif olduğu belirtilmiştir (14) .

Nörolojik kuramlara göre, yetişkinlerde kekemeliğin ortaya çıkması genellikle kafa travması, serebrovasküler olay, beyin tümörü, beynin ağır işlev yitimi ile birlikte bulunmaktadır (14) .

Genetik Kuramlar

Yapılan bazı çalışmalarda kalıtımın çevresel etkenlerden daha önemli bir rol oynadığı ileri sürülmekte olup bazı genler ile kekemelik arasında ilişki olduğu vurgulanmaktadır. Kekemelerin %40-60 kadarında ailelerinde kekemelik öyküsüne

rastlanır (17) . Ülkemizde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre kekemeliğin ailede görülme oranı yaklaşık %50'dir (18) .

Psikolojik Kuramlar

Gelişimsel ve çevresel faktörler (*precipitating factors*) kuramına göre, çocuğun sosyal çevresinin akıcı konuşmaya yönelik beklentileri, kekemeliğin gelişmesinde belirleyicidir (2) . Okul öncesi dönemde konuşma ve dil becerilerinin hızlı gelişmesi nedeniyle, aile içerisinde dikkat çekmek ve konuşma sırası alabilmek için hızlı davranmak nedeni ile kekemelik oluşabilir (16) .

Öğrenme ve davranışçı kuramlara göre, kekemelik öğrenilen bir davranış olup, etrafındakiler tarafından çocuğun akıcı konuşma bozukluğu semptomlarına, herhangi bir şekilde dikkat çekilmesi ile pekişmektedir (19) . İletişimsel başarısızlık (*communicative failure/anticipatory struggle*) teorisine göre, çocuk konuşmaya çalışırken korku ve başarısızlık deneyimi yaşarsa kekemelik ortaya çıkmaktadır (9,11) Bu modelde de kekemelik öğrenilmiş bir davranıştır. Çocuk, konuşması anlaşılır olmazsa ve konuşma şeklinden dolayı cezalandırılırsa konuşmaya çalışırken konuşma kaslarını gerebilir. Bir süre sonra bu davranış, çocuğun iç davranışı haline gelebilir (11) .

Sürerlilik (*continuity*) kuramına göre, kekemelik normal çocukluk dönemi akıcısızlıkları sırasında ortaya çıkan orta derecede ve önemsiz akıcısızlıkların artması ve yoğunlaşmasıdır (11) .

Diagnosojenik kuramı; anne ya da babanın çocuğun normal akıcılık bozukluklarını kekemelik olarak kabul edip baskı ve eleştirileri sonucunda kekemelik oluştuğunu öne sürmektedir (9,16) . Johnson, kekemeliğin çocuğun ağızında değil ebeveynlerin kulağında başladığını vurgulamıştır. Johnson'a göre kekemelik, kekemenin, kekelememeye çalışmak için yaptıklarıdır (20) .

Yaklaşma-kaçınma çatışması kuramına göre, kekemeliğin konuşma isteği ile (yaklaşma eğilimi) konuşmaktan çekinme isteği (kaçınma eğilimi) arasındaki çatışmadan kaynaklandığı savunulmuştur. Buna göre yaklaşma eğilimi baskın olduğunda birey akıcı konuşur, kaçınma eğilimi daha güçlü olduğunda konuşmaktan vazgeçerek sessiz kalmayı tercih eder (14) . Ancak her ikisi de eşit ilerlediğinde birey konuşmanın akıcılığında sorun yaşayarak kekeler (11) .

Talep ve kapasite modeli (*Demands and capacities*)'ne göre, çocuğun akıcı konuşma kapasitesi, çevrenin konuşma talebini karşılayamadığı zaman kekemelik veya akıcılık bozukluklarının meydana geldiği bildirilmektedir. Kimi araştırmacılar, çocuğun sosyal çevresinin konuşma akıcılığı beklentisi, çocuğun bilişsel, linguistik, motor ve duygusal kapasitesini aştığında kekemeliğin ortaya çıktığını bildirmiştir (11,16).

2.1.4. Kekemelik Bulguları

Konuşma bozukluğu sorunu olmayan kişilerin konuşmalarında duyulabilir yükseklikte efor belirtilerine genellikle rastlanmaz, dolayısıyla konuşma için harcanan eforun duyulabilir bir yükseklikte konuşmaya yansması bir anormallik belirtisidir. Kekemelerde; kesintili hava akımı, artikülasyonda sorunlar (sesin patlaması), seste gerilim ve kekeleme anında seste ani çıkışlar olması gibi birçok duyulabilir efor belirtisi söz konusudur (7) .

Van Riper (1982), normal konuşma bozukluğu ve başlangıç aşamasındaki (çok erken dönem) kekemelikte yapılan tekrarların konuşmanın normal ritmini ve hızını bozmadığını klinik verilerle ispat etmiştir. Tekrarların temposu yükselip, konuşmanın ritmi düzensizleşene kadar endişelenmek için çok geçerli bir sebep söz konusu değildir (7) .

Kulakçı'nın belirttiğine göre Zebrowski (2002), yapılan çalışmalar sonucunda 100 kelime içerisinde 3 veya daha fazla kelime içi akıcı konuşma bozukluğu gösteren çocuklar kekeme veya kekemelik için risk altında olarak değerlendirilmektedir (1,21)

Konuşma bozukluğunun tekrarlanma sıklığı da kekemelik tanısında önemli bir kriter olarak kabul edilmektedir. Bazı uzmanlar, sıklığı ölçmek için kekeleme hızının (kekelenen sözcük (KS) / Dakika (D)) kullanılması gerektiğini savunurken, bazıları da kekelenen hecelerin ya da kekelenen sözcüklerin yüzde oranlarının kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Literatürde bu konuyla ilgili çeşitli normlar yer almaktadır. Örneğin; klinisyenin seçtiği kriterin katılığına bağlı olarak, %2'yi, %5'i ya da %10'u geçen sıklıklar kekemeliğe işaret edebilir. Dolayısıyla sınırı belirleyen yüzdenin altında olan bozukluklar "normal" olarak değerlendirilebilir. Ryan'a (1974) göre iki dakikalık konuşma süresi boyunca kekelenen sözcük sayısı

biri geçmiyorsa (0.5 KS/D) konuşma bozukluğu sorunu normal olarak değerlendirilebilir. Kekeleme hızının 3 KS/D veya daha fazla olduğu vakalarda, Ryan, soruna müdahale etmek gerektiğini belirtmektedir (7) .

Değerlendirmenin bir parçası olarak klinisyen kekemeliğin gerçekleşme süresini de ölçmelidir. Bu genelde ortalama tekrar sayısı ya da duyulan/duyulmayan bir uzatmaya harcanan ortalama süreyle değerlendirilir. Eğer uzatmalar bir saniyeyi geçerse ya da tekrarlamaların sayısı üç ila beşten daha fazla olursa, sorun kekemelik olarak değerlendirilebilir (7) .

2.1.5. Kekemeliğe Eşlik Eden Psikiyatrik Belirtiler

Kekeme bireylerin sessiz, utangaç, sözel iletişimden kaçınan, içe kapanık, endişeli bireyler olduğu bilinmektedir (22) .

Çeşitli araştırmaların kekeleyen kişilerin sosyal ilişkilerinde uyumsuz, sinirli, içe dönük, kendine güvensiz oldukları bildirmesinin temelinde kekeleyen kişinin bu tür davranışları sergilemesi sonucunda sosyal çevresi tarafından olumsuz tepkilere (alay edilme vb.) maruz kalması yatmaktadır (23) .

Fitzgerald ve diğ.(1992), kekeleyen ve akıcı konuşan kişilere uyguladıkları kişilik testi sonucunda, kekemeliği olan bireylerin olmayanlara oranla sosyal ilişkilerinde daha hassas, kırılğan ve içe dönük olduklarını ortaya çıkarmışlardır (24).

Caruso ve diğ. (1994), kekemelik tanısı almış guruplar üzerinde yaptıkları çalışmalarda kekemeliğin şiddeti ne kadar fazlaysa, kaygı düzeyinin de o kadar fazla olduğunu bulmuşlardır (25) .

Bloodstein (1993), yapılan çalışmalar ve uygulanan psikolojik testler sonucunda, kekeme bireylerde görülen uyum sorunlarını kekemeliğin nedeni değil, sonucu olarak değerlendirmiştir (11).

2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

Yapılan iki binden fazla çalışmaya göre; kültür, cinsiyet, dil, etnik köken gözetmeksizin tüm insanlar çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden ya da diğer bağlanma figürlerinden kabul alma ihtiyacı duymaktadır (27). Bu ihtiyaç çocukluk döneminde yeterli düzeyde karşılanmadığında, bağımlılık ve savunucu bağımsızlık,

duygusal tepkisizlik, düşmanlık ve saldırganlık, olumsuz öz saygı ve öz yeterlik, duygusal tutarsızlık, olumsuz dünya görüşü yetişkinlik döneminde gözlemlenmektedir. Kendilerini red edilmiş algılayan gençler ve yetişkinler endişeli ve güvensiz hissetmelerinin yanı sıra davranış problemleri, depresif duygulanım, uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi problemler yaşayabilirler. Araştırmalar, çocukların ebeveynlerinden aldıkları kabul-red algısının psikolojik uyumlarını %26 oranında etkilediğini göstermektedir. Ek olarak yetişkinlik dönemi psikolojik uyum sorunlarının %21'i çocukluk dönemi ebeveyn kabul red deneyimleriyle açıklanabilmektedir. Evrensel olarak, kişinin ebeveyn kabul red algısı, psikolojik ve davranışsal gelişimi üzerinde güçlü bir belirleyicidir (26) .

Ebeveyn kabul-red üzerine yapılan ampirik çalışmalar 1890'lara dayanmaktadır. Günümüzde konu ile ilgili iki binden çalışma literatürde mevcuttur (27) .

Çocuklukta algılanan ebeveyn tutumlarının etkisini ortaya koyan ve bunu bir kişilik kuramı ile bütünleştiren, bu kuramsal çerçeveyi ampirik verilerle destekleyen kuramlardan biri Ebeveyn Kabul-Red Kuramıdır. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR Kuramı) Rohner (1975) tarafından geliştirilmiştir. Psikoloji ve antropoloji eğitimi almış olan Rohner'in bu konu ile ilgili ilk çalışması 1960'ta tamamladığı ebeveyn kabulünün kültürlerarası karşılaştırılmasıyla ilgili yüksek lisans tezi olmuştur. Rohner 1975'te kuramını tüm detaylarıyla tanımlamış ve 1986'da geliştirmiştir. Ardından birçok araştırmacı kuramın sorularını yanıtlamak üzere çok sayıda çalışma yapmıştır (28) .

EKAR Kuramı, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerini, çocukların ve yetişkinlerin davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerine olası sonuçlarını açıklamaya çalışan bir sosyalizasyon kuramıdır. Rohner, kuramında evrensel bir yaklaşımı benimseyerek insan davranışının kültürler arası genellenebilir ilkelerini tanımlamayı amaçlamıştır (29) .

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, "kişilik", "başetme" ve "sosyokültürel" alanlar olmak üzere, üç farklı alanda beş temel soru sormaktadır. Kişilik alanı iki temel soru sormaktadır. Birincisi, bütün çocuklar, kültür, ırk, cinsiyet, dil gözetmeksizin, ebeveynleri tarafından kabul veya red edildiklerini algıladıklarında aynı yönde mi

tepki verirler? İkincisi, algılanan ebeveyn kabul reddinin etkileri çocukluktan yetişkinliğe taşınır mı? (27,30).

Başetme alanı tek bir temel soru üzerine odaklanmaktadır. Ebeveynleri tarafından reddedilmiş bazı çocuk veya yetişkinler neden bu olumsuz durumla diğerlerine göre daha etkin bir şekilde başa çıkabilmektedirler? (28,30).

Sosyokültürel alan iki farklı sınıfta sorular sormaktadır. Birincisi, neden bazı ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve sevgi dolu bir şekilde yaklaşırken, diğer bazı ebeveynler çocuklarına karşı soğuk, ilgisiz hatta saldırgan olabiliyorlar? Anne ve babaların çocuklarına karşı olumlu veya olumsuz davranışlarında hangi psikolojik ve/veya toplumsal faktörler rol oynamaktadır? İkincisi, toplumun genel yapısı ve içinde yer alan bireylerin davranış ve inançları, çocuklukta yaşanan kabul veya red algısı ile ne derece ilişkilidir? (30) .

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı bu sorulara evrensel bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır. EKAR Kuramı, hem dünya üzerinde yaşayan çeşitli kültürlerden, hem de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki çeşitli etnik gruplardan toplanmış kültürler arası verilere dayanmaktadır. Kuram, bir taraftan 20. yüzyılda yapılmış konuyla ilgili binin üzerindeki ampirik araştırma bulgularını dikkate alırken, diğer taraftan bu bulguların anlaşılabilmesine olanak tanıyacak kuramsal bir çerçeve oluşturmuştur. Ebeveyn Kabul- Red Kuramı, bu çeşitli araştırma bulgularına dayanarak, anne-baba tarafından kabullenilme veya reddedilme konusunu, döllenmeden ölüme uzanan bir gelişim süreci içerisinde ele alır (6) .

Kuram, temel olarak “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak isimlendirilen ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal bağın niteliği ve ebeveynin çocuğa yönelik duygularını nasıl ifade ettiği üzerine odaklanmıştır (28) .

2.2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (*Warmth Dimension*)

Ebeveyn kabul ve reddi birlikte, ebeveynliğin sıcaklık boyutunu oluşturmaktadır. Çocukluğunda bütün insanlar kendilerine bakım veren (ebeveyn, büyükanne, bakıcı vs.) kişilerden az ya da çok miktarda sevgi aldıkları için bütün insanlar bu boyutun bir yerinde yer almaktadır. Sıcaklık boyutu, ebeveynler ve çocuklar arasındaki duygusal bağın kalitesi ile ilgilidir, ebeveynler sözel, fiziksel ve sembolik davranışları ile bu duyguları ifade edebilirler. Boyutun bir ucunda,

ebeveynlerin ya da bakım veren diğer kişilerin çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık, şefkat, bakım, huzur, ilgi, beslenme destek ya da kısaca sevginin ön plana çıktığı ebeveyn kabulü, diğer ucunda ise, bu duygu ve davranışların olmadığı veya belirgin bir şekilde esirgendiği, bunun yanı sıra, çocuğu inciten çeşitli fiziksel ve psikolojik davranış veya duyguların sergilendiği ebeveyn reddi yer almaktadır (27) .

Yarım yüzyıl boyunca yapılan geniş çaplı kültürler arası araştırmalara göre ebeveynler çocuklarına karşı dört farklı şekilde “reddedici” olabilirler: (1) Sıcak ya da şefkatli olmanın karşıtı olarak, soğuk ya da sevgisiz, (2) Düşmanca ve saldırgan, (3) İlgisiz ya da ihmalkâr, (4) Ayrılmamış reddedici.” Ayrılmamış reddeci”, ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettikleri ya da onlara karşı şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların ebeveynlerinin umurunda olmadıklarına veya onlar tarafından sevilmediklerine inanmalarıdır (27) .

Bu davranışlar Şekil 1’de grafiksel bir şekilde gösterilmektedir. Grafik içerisinde işaretin (sıcaklık, düşmanlık ve duyarsızlık) solunda yer alan öge ebeveynin psikolojik durumunu göstermektedir. Ebeveynlerde psikolojik olarak; sıcaklık, düşmanlık, kayıtsızlık duyguları olabilir. Yani; ebeveynler çocuklarına karşı sıcak (veya soğuk ve sevgisiz) ya da düşmanca, öfkeli, kızgın, alıngan, huzursuz ya da tahammülsüz duygular hissedebilirler. Benzer şekilde, ebeveynler çocuklarına karşı kayıtsız olup, onlara karşı ilgisizlik ve umursamazlık duyguları içinde olabilirler. Grafik içerisinde işaretin (şefkat, saldırganlık ve ihmal) sağında yer alan öğeler bu duygularla hareket eden ebeveynlerde sevgi, saldırganlık ve ihmal davranışları gözlemlendiğini göstermektedir. Bu sebeple sıcaklık hisseden ebeveynlerin davranışları sevgi verici olmaktadır. Şekilde de belirtildiği gibi, ebeveynler sevgilerini, fiziksel (sarılma, öpme, okşama, rahatlatma gibi), sözel (övme, iltifat etme, çocuğa veya çocuk hakkında güzel şeyler söyleme gibi) ya da kültürel bazı jestler kullanarak farklı şekillerde sembolik olarak ifade edebilir. Bunların yanı sıra, ebeveynler çocuklarını kabul etmelerini, bakım verme, destekleme, sevgi gösterme gibi davranışsal ifadelerle ortaya koyarlar (27) .

Ebeveynler, düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duyguları ile hareket ettiklerinde, ortaya çıkan davranış genellikle saldırganlıktır. Saldırganlık, bir başkasını, bir şeyi veya kişinin kendisini, kasıtlı olarak, fiziksel ya da duygusal

olarak incitmeye yönelik davranışlardır. Şekil 2.1. ebeveynlerin saldırganlığı, vurma, itme, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el/kol hareketleri yapma gibi fiziksel ve/veya alay etme, küfretme, taklit etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirel şeyler söyleme gibi sözel şekilde olabilmektedir. Ayrıca, ebeveynler çocuklarına karşı sözel olmayan incitici sembolik jestler kullanarak saldırganlık gösterebilir (27) .

Ebeveynlerin hissettiği kayıtsızlık ihmali getirmektedir. Ancak, içsel bir güdüleyici olan kayıtsızlık ile bu duygunun davranışa yansımış hali olan ihmal arasında düşmanlıkla saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur. Çünkü çocuklar ebeveynleri tarafından kayıtsızlıkla hiçbir ilgisi olmayan nedenlerden dolayı ihmal edilebilmektedir. Örneğin, anne-babalar çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle başa çıkabilmek amacıyla çocuklarını ihmal edebilirler. İhmal, ebeveynlerin çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarına cevap vermemesi, ilgi göstermemesi, temel ve fiziksel ihtiyaçları doğru şekilde karşılamamasıdır. Çocuğun huzur, teselli, yardım ya da ilgi gibi ihtiyaçlarını ihmal eden ebeveynler psikolojik ve fiziksel olarak da tepkisiz, ulaşılmazdır. Gerçek ya da algılanan tüm bu davranışlar (tek tek veya birlikte) çocukların kendilerini seilmeyen veya reddedilen biri olarak hissetmelerine yol açabilmektedir. Ancak, en sıcak ve sevgi dolu ailelerde bile, çocuklar (en azından arada bir) birkaç zedeleyici duygu ve davranış yaşayabilmektedir (29) .

Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu							
Ebeveyn Kabulü		Ebeveyn Reddi					
Sıcaklık/Sevgi		Soğukluk/Sevgi Eksikliği		Düşmanlık/Saldırganlık		İlgisizlik /İhmal	Ayrışmamış Reddetme
Fiziksel	Sözel	Fiziksel	Sözel	Fiziksel	Sözel		
Öpme, sarılma, kucaklama, okşama vb.	Övme, iltifat etme, çocuk hk. güzel şeyler söyleme vb.	Öpme, sarılma, kucaklama, okşama vb. davranışların eksikliği.	Övme, iltifat etme, çocuk hk. güzel şeyler söyleme vb. davranışların eksikliği.	Vurma, itme, birşeyler atma, çimdikleme vb.	Küfretme iğneleme alay etme, aşağılama, bağırma hakaret etme vb.	Ebeveynin fiziksel veya psikolojik olarak eksikliği, çocuğun ihtiyaçlarına kayıtsız olması.	Çocuğun sevilmemesini, takdir edilmesini, ilgilenilmediğini hissetmesi.

Şekil 2.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (27)

Dolayısıyla ebeveyn kabul-reddi iki farklı bakış açısından ele alınıp, çalışılabilir: kişi tarafından algılanıp yaşanıldığı şekilde (fenomonolojik bakış açısı) veya bir ikinci kişi tarafından bildirildiği şekilde (davranışsal bakış açısı). Bu iki farklı bakış açısıyla, her zaman olmasa bile, genellikle benzer sonuçlara varılmaktadır. EKAR kuramı çalışmaları, bu iki farklı yoldan varılan sonuçların birbirlerinden çok farklı olduğu durumlarda, fenomenolojik yaklaşımla elde edilmiş bilgilere daha fazla güvenilebileceğini ortaya koymaktadır. Bir çocuk (ayrışmamış reddedilme durumunda olduğu gibi), dıştaki gözlemcilerin reddedilme ile ilgili pek (veya hiçbir) işaret gözlemlemedikleri bir durumda kendisini sevilmeyen biri gibi algılayabilmektedir. Aynı şekilde, bunun tersi durumlarda, dıştaki gözlemciler önemli miktarda ebeveyn saldırganlığı veya ihmali bildirirken, çocuk kendisini

ebeveynleri tarafından reddedilmiş gibi hissetmeyebilmektedir. Bu duruma çocuk istismarı ve ihmali vakalarında rastlanmaktadır. Dolayısıyla, istismar ve ihmalle ilgili resmi dış raporlar ile söz konusu olan çocukların ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmeleriyle ilgili algıları arasında sorunlu bir ilişki vardır. Jerome Kagan'ın belirttiği gibi, "ebeveyn reddi, ebeveynler tarafından sergilenen bir dizi davranış değil, çocuğun bir inancıdır" (28) .

Gerçekte, ebeveynler tarafından reddedilmenin çoğu semboliktir. Bundan dolayı, reddedilmenin çocuklar ve yetişkinler üzerinde tutarlı olarak ortaya çıkan etkilerini anlayabilmek için, sembolik doğasının anlaşılması gerekir. Bu bağlamda kabul- red sürecinin tam olarak anlaşılabilmesi için, etnik ve kültürler-arası çalışmalarda araştırmacılar, inceledikleri kişilerin ebeveynlerinin sevgi ile ilişkili davranışlarının sembolik, kültürel temelli yorumlarına karşı hassas olmalıdır. Diğer bir deyişle, dünyanın her yerindeki ebeveynler, belirli bir dereceye kadar kabul etme (sıcaklık, şefkat, bakım ve ilgi) ve reddetme (soğukluk, şefkatsizlik, düşmanlık, saldırganlık, kayıtsızlık, ihmal) sergilemektedir. Ancak, bunu çok farklı kültürel hatta şahsi anlamlarla yüklü farklı biçimlerde yapabilmektedirler. Örneğin, dünyanın her köşesinde anne-babalar çocuklarını övüp onlara güzel şeyler söyleyebilmektedirler. Ancak, belirli bir sosyokültürel ortamda sergilenen bu davranışın, başka bir sosyokültürel ortamda hiçbir anlamı olmayabilmektedir (ya da tamamen başka bir anlama gelebilmektedir) (27,31) .

2.2.2. EKAR Kuramının Alt Alanları

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı' nın, kişilik, başetme ve sosyokültürel sistemler olmak üzere üç alt kuramı bulunmaktadır (27,28) .

a) EKAR Kuramı'nın Kişilik Alt Kuramı

EKAR ın kişilik kuramında, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin, kişilik yapısı ve genel psikolojik durum (özellikle ruh sağlığı) üzerindeki etkileri yordanmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Kuram, insanların kendileri için önemli olan kişiler tarafından olumlu tepki alma ihtiyaçlarının evrim sürecinde oluşmuş, biyolojik temelli bir gereksinim olduğu varsayımından yola çıkmaktadır. Olumlu tepkiye duyulan ihtiyaç, insanın farkında olarak veya olmayarak, bakım, ilgi,

destek, şefkat araması olarak düşünülebilir. Bu ihtiyaç, yetişkinlik döneminde daha karmaşıklaşarak, düşüncelerine önem verilen kişiler tarafından beğenilme isteğini de (farkında olarak veya olmayarak) içine almaktadır. Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde bu ihtiyacı en iyi karşılayabilecek kişiler doğal ebeveynlerdir ancak, ergenlik ve yetişkinlik döneminde, kişinin bu ihtiyacını karşılayabilecek diğer önemli kişiler ortaya çıkmaktadır. EKAR kuramında bahsedilen diğer önemli kişiler (*significant other*), çocuk veya yetişkin bireyin uzun süre duygusal bağ kurduğu, herhangi bir kişidir. Bu anlamda, genellikle ebeveynler diğer önemli kişilerdir. Çocuğun uzun süreli temel bakımını üstlenmiş herhangi bir kişi de “ebeveyn” olarak kabul edilmektedir. Çocuğun duygusal gelişimi ve güvenliği, ebeveynleriyle olan ilişkisinin niteliğine bağlı olduğu için ebeveynler, çocukların yaşamında çok özel bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, EKAR kuramında çocuğun ebeveynleri tarafından kabullenilmesi veya reddedilmesi, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde en etkili faktörlerden biri olarak görülmektedir (32).

EKAR kuramında kişilik kavramı, kişinin çeşitli ortamlarda veya yaşam durumlarındaki, göreceli olarak durağan olan tepki verme eğilimleri (duygusal, bilişsel, algısal ve güdüsel) ve sonuçta ortaya çıkan davranışları (gözlenebilen davranışlar) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda, davranışın hem dışsal (çevresel) hem de içsel (örneğin, duygusal, biyolojik ve öğrenme) faktörler tarafından etkilenip, güdülenebileceğini, ayrıca, davranışın bir zaman ve mekandan diğerine genellikle tutarlılık göstereceğini kabul edilmektedir (33).

Kişilik Alt Kuramı, çocuk veya yetişkin için bağlandığı kişilerden olumlu yanıt alma duygusal bir ihtiyaç ve güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Bu ihtiyaç yeterince karşılanmadığında, çeşitli duygusal ve davranışsal tepkiler verilir. Teoriye göre, reddedilmiş hisseden bireylerin endişeli ve güvensiz olması muhtemeldir. Reddedilmiş hisseden kişiler bu duygularını yatıştırmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için bir noktaya kadar olumlu yanıt arayan girişimlerini arttırmaları. Yani bu bireyler daha fazla bağımlı olmak eğilimindedirler (27).

Kurama göre bağımlılık kavramı, bağlanma figürlerinden gelen duygusal (araçsal ya da görev yönelimli davranışların aksine) destek, bakım, güven, ilgi, doyum ve benzer davranışlar için duyulan içsel veya psikolojik istek, arzu anlamı taşımaktadır. EKAR kuramında kullanıldığı biçimiyle kavram aynı zamanda;

bireylerin duyarlılık düzeyleri ile bağlantılı olarak ortaya koyduğu mevcut davranışsal talepleri de ifade etmektedir. Küçük yaş gruplarında bu talepler; ebeveynlere sarılma, mızızlanma veya ebeveynler beklenmedik biçimde gittiklerinde ağlama ve döndüklerinde ise fiziksel yakınlık kurma davranışlarını içerebilir. Daha büyük yaş grupları ve yetişkinler -özellikle sıkıntılı zamanlarda- olumlu tepki ihtiyaçlarını; iç rahatlatma, tasvip edilme, destek görme ayrıca kendileri için önemli olan kişiler (özellikle gençler için ebeveynlerinden ve yetişkinler için ebeveyn dışı özel kişilerden ve bağlanma figürlerinden) tarafından avutulma, yakınlık veya teselli beklentisi ile daha sembolik şekilde açığa vururlar (6) .

Bağımlılık EKAR kuramında süreklilik olarak yorumlanmaktadır fakat bu sürekliliğin bir ucu bağımsızlığa diğeri ise bağımlılığa uzanmaktadır. Bağımsız insanlar; olumlu tepki ihtiyaçları yeterli biçimde karşılanan ve özel kişilerin yardımı için davranışsal taleplere veya sık ve aşırı arzulamaya ihtiyaç duymayan insanlardır. Aşırı bağımlı insanlar ise olumlu tepkiye sürekli olarak yoğun ihtiyaç duyan insanlardır ve genellikle tepki için birçok talepte bulunmaya yatkındır. EKAR kuramında incelenen bütün kişilik eğilimleri gibi, tüm insanlar çok bağımlı veya az bağımlı olmalarına bağlı olarak süreklilikte herhangi bir yere yerleştirilebilir. Kurama göre; çocuklardaki ve yetişkinlerdeki bağımlılığın çeşitliliği, kendilerini ne derece kabul edilmiş veya reddedilmiş algıladığına bağlıdır. Çoğu reddedilmiş çocuk ve yetişkin, sürekli iç rahatlatma ve duygusal destek ihtiyacı hissetmektedir (31) .

Kişilik alt kuramına göre, ebeveyn ve diğer bağlanma figürleri tarafından reddedilme, bağımlılığa ek olarak farklı kişilik türlerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum düşmanlık, saldırganlık, pasif agresiflik veya saldırganlık ve düşmanlık kontrolü içeren psikolojik problemler, duygusal tepkisizlik, algılanan reddin ve ebeveyn kontrolünün biçimine, sıklığına, süresine ve şiddetine bağlı olarak olgunlaşmamış bağımlılık veya savunmacı bağımsızlık, düşük benlik saygısı, düşük öz yeterlik, duygusal dengesizlik ve olumsuz dünya görüşünü gibi kişilik problemlerine sebep olabilmektedir. Teorik olarak bu eğilimlerin, algılanan reddedilmenin sebep olduğu yoğun psikolojik acılardan dolayı ortaya çıkması beklenmektedir. Daha belirli bir biçimde, bireyden bireye değişiklik gösteren belirli bir noktadan sonra, önemli derecede reddedilme hisseden çocuklar ve yetişkinler, giderek artan öfke, kızgınlık ve diğer tahrip edici duygulara eğilimlidirler ve bu son

derece acı verici hale gelebilmektedir. Bunun sonucu olarak, reddedilmiş birçok kişi ileride oluşabilecek reddedilmelerden incinmemek adına duygusal olarak içe kapanır. Böylece, daha az duygusal tepki verir hale gelmektedir. Bunun sonucunda sevgiyi dışa vurabilme ve dışa vurma isteği taşıma, başkalarından sevgi alma ve hatta sevgi alma yeterlilikleri ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır (33) .

Tüm bu psikolojik incinmeden dolayı, bazı reddedilmiş bireyler savunmacı bağımsız hale gelmektedir. Savunmacı bağımsızlık; bireyler olumlu tepki almak için daha az davranışsal talepte bulunduğundan sağlıklı bir bağımsızlık olarak değerlendirilmektedir. Ancak, savunmacı bağımsızlık özellikleri gösteren bireyler farkında olmadan sıcaklık, destek ve olumlu tepki alma arzularını devam ettirdiğinde durum sağlıklı bağımsızlık olarak değerlendirilmez. Aslında, öfke, güvensizlik ve kronik reddetmenin ortaya çıkardığı diğer olumsuz duygu durumlarından dolayı genellikle bu ihtiyacı reddetmekte ve "Canın cehenneme! Sana ihtiyacım yok. Hiç kimseye ihtiyacım yok!" gibi ifadeler kullanmaktadır. Savunmacı bağımsızlık, beraberinde getirdiği duygu durum ve davranışlarla bazen; reddedilmiş bireylerin kendilerini reddeden kişiyi reddettiği “ karşı red “ sürecine yol açmaktadır. Beklendiği üzere, bu süreç bazen bir şiddet döngüsüne ve diğer ilişki sorunlarına dönüşmektedir (28) .

Bağımlılığa veya savunmacı bağımsızlığa ek olarak EKAR Kuramı'nın kişilik alt kuramında, reddedilmiş hisseden bireylerin düşük benlik saygısı ve düşük öz yeterlik hisleri geliştirdikleri öngörülmektedir. Bu durum -sembolik etkileşimcilik kuramında belirtildiği üzere; bireylerin kendileri ile ilgili kanaatlerini, ebeveyn veya kendileri için özel kişilerin hissettirdikleri ile şekillendirmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı çocuklar ve yetişkinlerin sevilme ya da sevgi almayı hak etme ile ilgili algıları, bağlanma figürlerinin kendilerine hissettirdiği sevgi yoğunluğu ile doğru orantılıdır. Halbuki benlik saygısı; kendilik değeri veya önemi ile alakalıyken, öz yeterlik; araçsal (görev yönelimli) ihtiyaçlarını karşılamayı ve günlük işleri gerektiği şekilde yapmayı sağlayacak yeterlilik ve beceri ile ilgilidir. Kendilerini birey olarak yetersiz bulan kişiler, ihtiyaçlarını karşılama durumunda da yetersiz hissedebilmektedir. Ya da kişisel ihtiyaçlarını karşılama da yetersiz hissetmelerine bağlı olarak kendilerini genel anlamda yetersiz olarak değerlendirmektedir. Öfke, olumsuz benlik hisleri ve algılanan reddin diğer

sonuçları; çocukların ve yetişkinlerin stresle başa çıkabilme yeteneklerini zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle, reddedilmiş hissedenden insanların duygusal stabilitesi, kabul gören insanlara oranla daha kolay bozulmaktadır (27) .

Kabul gören (sevgi gören) insanların oldukça sakin karşıladıkları stresli durumlarla karşılaştıklarında sıklıkla ağlama veya öfke ile tepki verdikleri duygusal çöküşler yaşamaktadır (27) .

Algılanan reddedilmeye dayanan ağırlı akut duygulanım; çocuklarda ve yetişkinlerde olumsuz dünya görüşüne sahip olma eğilimi doğurmaktadır. Yani, EKAR Kuramına göre, reddedilmiş bireyler olumsuz dünya görüşüne sahip olma ayrıca kişilerarası ilişkileri ve insan doğasını güvenilmez, düşmanca, samimiyetsiz, duygusal açıdan güvensiz, tehdit edici ve tehlikeli olarak görme eğilimi içindedir. İnsanların doğaüstü inançlarına dayanan (örneğin tanrı, tanrılar ve diğer dini inançlar) bu düşünceler ve hisler, EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler alt kuramında daha detaylı bir biçimde incelenmiştir (26) .

Yukarıda anlatılan; olumsuz dünya görüşü, olumsuz benlik saygısı, olumsuz öz yeterlilik ve diğer kişilik eğilimlerinin bazıları, reddedilmiş kişilerin sosyal bilişleri veya zihinsel temsilleri için önemli unsurlardır. EKAR Kuramı'nda "zihinsel temsil" ile ifade edilen bireyin belli bir ölçüde örgütlü fakat örtülü varoluş kavramı, bireyin kendisini, diğerlerini ve duygusal açıdan önemli geçmiş ve şimdiki deneyimlerinden oluşan yaşantısal dünyanın oluşturduğu şeyler kavramını kapsamaktadır. Kişinin gerçeklik algısını etkileyen duygusal durumu ve zihinsel temsilleri kişilerarası ilişkiler de yeni deneyimleri algılama, tahlil etme ve deneyimlere tepki verme şeklini belirlemektedir. Zihinsel temsiller ayrıca bireylerin hangi deneyimleri nasıl depolayacaklarını ve hatırlayacaklarını da belirlemektedir. Bireyin kendine, özel kişilere ve ortamlarına karşı zihinsel sunumları bir kez oluşturulduğunda; belirli durumlardan ve belirli türde insanlardan kaçınma veya belli durumlara ya da insanlara yönelme eğilimi doğmaktadır. Aslında bireylerin kendileri ve dünyaları hakkındaki düşünce biçimleri yaşadıkları hayatı şekillendirmektedir. Bu reddedilmiş çocuklar ve yetişkinler için oldukça doğru bir varsayımdır (27) .

Bu reddedilmiş çocuklar ve yetişkinler için oldukça uygun bir tanımdır. Örneğin, reddedilmiş birçok kişi; her hangi bir kasıt olmadığı durumlarda düşmanlık algılama, özel kişilerin kasıtsız davranışlarında kasıtlı reddediş görme veya karşı

bildirilişimde kendi kişisel değerlerini düşürmek için gereksiz bir saldırganlık eğilimi göstermektedir. Dahası, reddedilmiş kişiler; bozuk zihinsel temsilleri ile tutarlı biçimlerde; deneyimler, durumlar ve ilişkiler aramakta, yaratmakta, yorumlamakta veya algılamaktadır. Ve bu sunumlarla tutarsız olan durumlarda, kaçma veya zihinsel yorumlama eğilimi göstermektedir. Buna ek olarak, reddedilen çocuklar ve yetişkinler sıklıkla kişisel ilişkilerin; öngörülemez, güvenilemez ve hatta incitici olduğu zihinsel imajlar oluşturmaktadır. Bu olumsuz zihinsel temsiller sıklıkla reddedilmiş bireylerin; duygusal güvenilmezliğin işaretlerine veya emarelerine karşı aşırı duyarlı ve tetikte olabileceği ya da başkalarına duygusal olarak güvenmede güçlük çekebileceği yeni ilişkilerine taşınmaktadır. Tüm bu dikkatte seçicilik, algıda seçicilik, yanlış nedensel yükleme tarzları ve bozuk kognitif bilgi işlem nedeniyle, EKAR Kuramı'nda genellikle reddedilmiş bireylerin, sevgi veya kabul görmüş kişilerden niteliksel olarak farklı gelişimsel yollara sürüklenmeleri beklenmektedir (34).

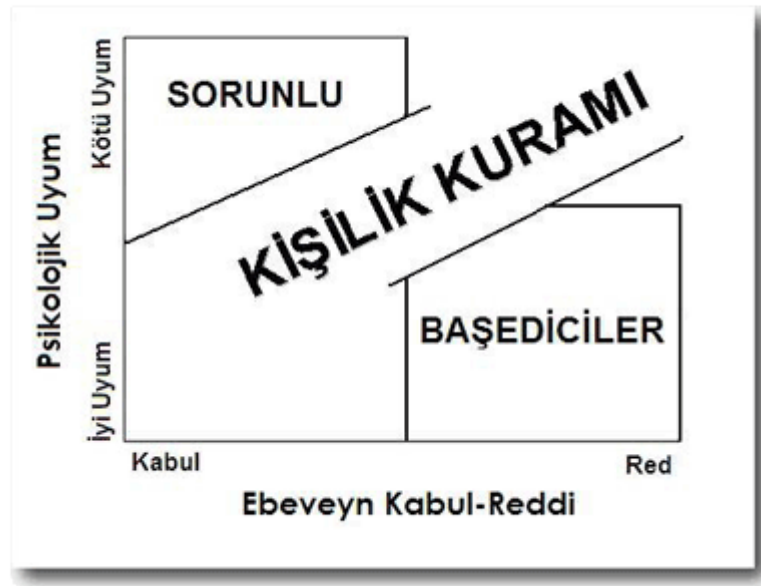
Algılanan reddedilmenin bu etkilerinin birçoğu, travma sonrası stres bozukluğunda (TSSB) da görülmektedir. Bu; gelişim dönemlerinde veya geniş bir zaman periyodunda tekrar eden kişiler arası travma başta olmak üzere travma yaşayan gençlerde görülen bir durumdur. Algılanan reddedilme ve Karmaşık TSSB'nin ortak etkilerine ek diğer sorunlar; tetikte olma, kaygı, sıklıkla kendinden nefret etme ve kişilerarası ilişkilerde sorunlar, intihar eğilimidir. Buna ek olarak, daha sonra tartışılacak olan depresyon ve madde bağımlılığı sorunları hem Karmaşık TSSB'de hem de algılanan reddedilmede görülmektedir (35).

Algılanan reddedilmenin bireye verdiği acı fazlasıyla gerçektir. Beyin görüntüleme (fMRI) araştırmaları göstermiştir ki; insanlar reddedilmiş hissettiklerinde, fiziksel acı hissedermişçesine beynin belirli bölgeleri (örneğin ön singulat korteks ve sağ ventral prefrontal korteks) harekete geçmektedir (36). Dahası aşta mutlu olan yetişkinlerin, partnerleri tarafından yakın zamanda reddedilenlere göre farklı beyin bölgelerinin harekete geçtiğini saptamıştır (37).

fMRI kullanılarak yapılan araştırmalara ek olarak, insan ve hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar; çocuklukta yaşanan duygusal travmanın beyin yapısını ve fonksiyonlarını farklı şekillerde etkilediğini göstermektedir. Örneğin, algılanan reddedilme ve diğer uzun süreli duygusal travma türleri, sıklıkla beyin kimyasının

değişmesini de kapsayan nörobiyolojik sonuçlar ortaya koymaktadır. Bunların ve diğer nörobiyolojik ve nöropsikolojik değişimlerin etkileri, çocukların merkezi sinir sistemi ve psikolojik gelişimi açısından tehdit oluşturmaktadır (38) .

Bu sebeplerden dolayı, kültürler arası binlerce katılımcının ve önde gelen Amerikan etnik gruplarının dahil edildiği araştırmalarda, çocukların ve yetişkinlerin %80'i kişilik alt kuramının öngördüğü şekilde tepki vermektedir. Aslında, kültürler, cinsiyetler, yaşlar, coğrafik sınırlar, etnik kökenler ve dünyayı tanımlayan diğer koşullar arasında yeterli düzeydeki her araştırma, - Şekil 2.2.'de gösterilen temel eğilimi göstermede başarılı olmuştur (27) .

Şekil 2.2. Kişilik Alt kuramının Başediciler ve Sorunlu Kişiler İle İlişkisi (27)

EKAR Kuramı'nın, bireylerin zihinsel durumu ile algılanan kabul-red arasında beklenen bağıntılar varsayımını grafiksel olarak Şekil 2.2. göstermektedir. Ayrıntılı olarak şekilde; birey çeşitliliği içerisinde, çocukların ve yetişkinlerin zihinsel sağlığının; algılanan reddin türüne, süresine, şiddetine, sıklığına ve biçimine bağlı olarak bozulmaya yatkın olduğunu gösterilmektedir. Sevgi dolu ailelerden gelen bazı bireyler de, bir şekilde, reddedilen bireylerin gösterdiği psikolojik problemleri sergilemektedir. Bu bireyler EKAR kuramında "sorunlu" olarak tanımlanırlar, birçoğu diğer bağlanma figürleri ile olan ilişkilerinde ebeveynlerinden daha az sevgi gören (örneğin reddedilme) insanlardır (örneğin yetişkinler). Bu da

EKAR Kuramı'nın; "birçok insanın, hayatlarının herhangi bir noktasında, bağılılık figürlerinden biri tarafından reddedildiklerini algılamaları, sağlıklı sosyal-duygusal işleyişlerini tehlikeye atar" beklentisini doğrulamaktadır. Ancak, EKAR Kuramı'nda; " bireylerin küçük bir çoğunluğunun, bağlanma figürlerinin herhangi birinden reddedilme algılamasına rağmen duygusal iyileşme kaydetmesi" de beklenmektedir. Şekil 2'de gösterildiği üzere, bu insanlar "başediciler" olarak adlandırılmaktadır. Bu bireyler, başetme alt kuramı kapsamında temel olarak değerlendirilecektir (27,31) .

b) EKAR Kuramı'nın Başetme Altkuramı

Daha önce bahsedilen şekilde, EKAR Kuramı'nın başetme altkuramı; bazı reddedilen bireylerin nasıl diğerleri gibi olumsuz ruhsal sorunlara maruz kalmadan, her gün reddedilmenin yıpratıcı sonuçları ile başa çıktıklarıyla ilgilenmektedir. Teorik ve ampirik olarak başetme süreci EKAR Kuramı'nın en az gelişmiş bölümüdür. Başetme alt kuramının temel sorularını yanıtlayan mekanizma ve süreçlerin güvenilirliği başetme süreci ile ilgili yapılan tüm diğer çalışmalarda, yeterli düzeyde açığa kavuşturulamamış bir konudur (39) .

Bununla birlikte başetme sürecini hatta tüm kabul-red sürecini anlayabilmek için kişi çok değişkenli ve birey bağlamı bir bakış açısına sahip olmalıdır. Bu bakış açısının üç ögesi bulunmaktadır; kişi, diğerleri ve bağlam. Özellikle EKAR Kuramı'nda incelenen çok değişkenli davranış modeli, bireyin davranışını (örneğin; algılanan reddedilme ile başetme); kendisi, diğerleri ve bağlam arasındaki etkileşimin bir işlevi olarak tanımlamaktadır. "Kişinin" özellikleri; bireyin zihinsel temsilini ve daha önce tartışılan diğer içsel(biyolojik) ve dışsal (kişilik) niteliklerini içermektedir. "Diğerlerinin" özellikleri; reddetme biçimi, sıklığı, süresi ve şiddetiyle birlikte reddeden ebeveyn(ler)in ve özel kişi(ler)in kişisel ve kişilerarası özelliklerini içermektedir. "Bağlamın" özellikleri ise; bireyin yaşadığı ortamdaki sosyal durumsal nitelikleri ile diğer özel kişilerin niteliklerini içermektedir. Bu bakış açısından doğan bir varsayım; tüm şartların eşit olması durumunda; reddedilen çocuğun reddedilme ile başedebilme olasılığının, samimi ve destekleyici bir bakım veren veya bağlanma figürünün varlığıyla arttığını savunmaktadır (40) .

EKAR Kuramı'nın zihinsel temsiller ve zihinsel aktiviteye verdiği önem, belirli sosyal bilişsel kabiliyetler sayesinde bazı çocukların ve yetişkinlerin algılanan

reddedilme ile başkalarına kıyasla daha etkin şekilde başedebildiği sonucu sergilemektedir. Bu kabiliyetler, tamamen ayrıştırılmış benlik algısı, öz- belirleme ve kişiliksizleştirme kapasitesini içermektedir. Daha belirgin olarak, başetme altkuramı, bireylerin reddedilme ile başedebilme kapasitelerinin, öz belirleme algısının bir özelliği olan ayrıştırılmış benlik algısına sahip oldukları ölçüde yükseldiğini ön görmektedir. Özerk bireyler, kendi çabaları veya kişisel yetenekleri aracılığıyla başlarına gelen olaylar üzerinde bir miktar da olsa hâkimiyet sahibi olduklarına inanmaktadır. Diğer bireyler bu noktada piyon gibi hissedebilir. Deneyimledikleri olayları, kader, şans, ihtimal veya diğer güçlü etmenlere bağlama eğilimi gösterebilir. Öz belirleme algısına sahip bireyler, algılanan reddedilmenin zarar verici sonuçlarını en aza indirmeyi sağlayan içsel bir psikolojik kaynağa sahiptirler (6,27,30).

Benzer biçimde, kişiliksizleştirme kapasitesine sahip olan bireyler; algılanan reddedilme ile başedebilmek için diğer bir sosyal bilişsel kaynağa sahiptir. Kişiselleştirme; "üzerine alınma" eğilimini ifade etmektedir yani bireyler kendilerini ilgilendiren yaşam olaylarını ve kişiler arası ilişkilerini refleks ve otomatik olarak egosantrik bir olumsuz yargı ile değerlendirmektedir (6, 27).

Yani kişiselleştiren bireyler; kasti olmayan ihmalleri ve küçük duyarsızlıkları, kasti reddetme veya yaralayıcı kasıtlar olarak yorumlayabilir. Kişiliksizleştirme yapabilen bireyler, kişilerarası belirsizlikler ile daha olumlu bir şekilde başa çıkabilmek için psikolojik bir kaynağa sahiptir (6).

Üç sosyal bilişsel etkenin, algılanan reddedilmenin yıpratıcı etkilerine karşı psikolojik bir zırh görevi gördüğü belirtilmektedir. Ancak, bu niteliklerin kendileri, reddedilişten etkilenmeye yatkındır ve bundan dolayı çocukların ve yetişkinlerin algılanan reddedilme ile başetmesini sağlamak adına kullanılacak bağımsız desteği belirleme görevinde karışıklık yaratmaktadır (29) .

EKAR Kuramı'nın başetme altkuramında geçen "başedicici" kavramının, araçsal başedicilere karşı duyuşsal başedicileri ifade ettiği önemle vurgulanmaktadır. Duyuşsal başediciler; yetiştirildikleri ortamda ebeveynleri tarafından ciddi şekilde reddedilmesine rağmen duygusal sağlıkları ve genel ruh sağlıkları oldukça iyi olan bireylerdir. Araçsal başediciler ise, okulda, işlerinde, mesleklerinde ve diğer görev odaklı aktivitelerde başarılı olan fakat duygusal ve ruhsal sağlıkları zarar görmüş kişilerdir. Araçsal başediciler, ağır reddedilme deneyimlerine rağmen yüksek

derecede görev becerisi ve mesleki performans sergiler. Tarihte öne çıkan birçok isim araçsal başedici olarak değerlendirilmektedir. Louis "Satchmo" Armstrong, John Stuart Mill, Richard Nixon, Edgar Allan Poe, Eleanor Roosevelt, Babe Ruth ve Mark Twain bu isimler arasındadır. Bu bireylerin otobiyografileri ve biyografileri; araçsal başedici olarak başarılı olmalarına rağmen duyuşsal başedici olarak yetersiz kaldıklarını ortaya koymaktadır. EKAR Kuramı'nın kişilik altkuramında açıklandığı üzere, tümü psikolojik olarak sıkıntılı kimselerdir (41) .

Araçsal başedicilerin ruh sağlığı iyi görünse de, sevgi dolu (kabul eden) ailelerden gelen bireyler kadar iyi değildir fakat reddeden ailelerden gelen bireylere nispeten oldukça iyidir. Zaman içerisinde, çocukluktan yetişkinliğe, şiddetli şekilde reddedilmiş ve psikolojileri zarar görmüş bireyler hariç tüm araçsal başediciler; ebeveyn reddinin hasar verici duygusal, bilişsel ve davranışsal etkilerinde iyileşme sağlayacak aile dışı olumlu deneyimler edinme çabası göstermektedir. Böylece, çocukluklarında reddedilen ve yetişkinliklerinde sıradan bir dirence sahip olan bireyler başarılı psikoterapi, olumlu iş deneyimi, doyurucu samimi ilişkiler ve diğer tatmin edici süreçler neticesinde yetişkinliklerinde; duygusal ve psikolojik olarak reddedilmiş çocukluk durumlarına kıyasla, daha uyumlu hale gelir fakat daima sevgi gören yetişkinler kadar mutlu olma eğilimi göstermezler. Yani, reddedilmenin önemli sekelleri, yetişkinliğe kadar devam edebilmektedir ve duyuşsal başedicileri bile yaşamları boyunca, sürekli sevilen kişilerden daha büyük sosyal, fiziksel ve duygusal sorun riskiyle baş başa bırakmaktadır. Bu özellikle, çocuklukta reddedilme sürecinin, bireyin diğer yetişkin bağlanma figürleriyle veya yakın bir partnerle sağlam, güvenilir ilişkiler kurabilme yeteneğini zedelemesi durumunda geçerlidir (42) .

c) EKAR Kuramı'nın Sosyokültürel Sistemler Modeli ve Altkuramı

EKAR Kuramı'nın çok değişkenli modelini önceki bölümde detaylandırdığımız üzere, ebeveyn reddi karmaşık ekolojik (ailevi, toplumsal ve sosyokültürel) bağlamda gerçekleşir. EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler modeli; ebeveyn kabul- reddinin bireyler ve toplumlar dâhilinde öncülleri, sonuçları ve bağıntıları açısından farklı bir şekilde değerlendirilmesi sağlamaktadır. Bu

modelin kökleri Kardiner'in önceki çalışmalarına (1945) ve sonraki dönemlerde Whiting & Child (1953) tarafından sürdürülmüş çalışmalara kadar uzanır (27) .

Ebeveynlerin, belirtilen davranış biçimlerinden birini (örneğin kabul/red) sergileme olasılıkları önemli ölçüde; aile yapısı, ev düzeni, ekonomik düzen, politik düzen, savunma sistemi ve doğal ortamında kendi kültürünü sürdüren nüfusun hayatta kalmasıyla doğrudan ilgili diğer geleneklerini kapsayan muhafaza sistemleri tarafından şekillenir. Model ayrıca ebeveynlerin kabul-reddinin ve diğer davranışlarının, çocuğun kişilik gelişimi ve davranışları üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir (kişilik alt kuramında varsayıldığı şekilde) (29) .

Model çocukların; huy ve davranış eğilimi gibi kişisel özelliklerinin; ebeveynlerinin onlara karşı sergilediği davranış biçimi ve niteliklerine bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir (29) .

Model aynı zamanda, aile deneyimlerine ek olarak, içinde yaşadıkları doğal ortam, toplumun, yaşlılarının ve toplumdaki yetişkinlerin muhafaza sistemleri ve toplumlarının gelenekselleşmiş dışavurumcu sistemleri bağlamında gençlerin etkileyici çok sayıda deneyime sahip olduğunu göstermektedir (29) .

Gelenekselleşmiş dışa vurumcu sistemler ve davranışlar; dini gelenekleri ve bireyin davranışlarını, sanatsal geleneklerini ve tercihlerini, müzikal ve folklorik geleneklerini ve tercihlerini ayrıca diğer sembolik, faydacı olmayan, varlığını sürdürmeyi hedeflemeyen inanışlarını ve davranışlarını ifade etmektedir (29,40) .

Özellikle dışavurumcu sistemler ilk olarak ortaya çıktığında, insanların; içsel, psikolojik durumlarını yansıttığına veya açığa vurduğuna inanıldığından, EKAR Kuramı'nda "dışa vurumcu" olarak adlandırılmaktadır. Bundan dolayı dışa vurumcu sistemler, EKAR Kuramında toplumdaki farklı bireylerin zaman içerisinde ortaya çıkardığı sembolik oluşumlar tanımı ile kabul görmektedir (31) .

İnsanlar değiştikçe, özellikle sistemler yazılı halde kodlanmış ise, yavaş ve zorlama bir şekilde dışa vurumcu sistemler ve davranışlar da değişme eğilimi göstermektedir. Sosyokültürel sistemler alt kuramına göre dışavurumcu sistemlerin insanlar tarafından ortaya atılmış olmasına rağmen; bir defa öne sürüldüğünde ve sosyokültürel sisteme dahil edildiğinde bireylere geri dönüş yaparak onların gelecek inançlarını ve davranışlarını etkileyecek güçte olduğunu vurgulamak önem taşımaktadır (40) .

Sosyokültürel sistemler modelinden yola çıkarak, EKAR Kuramı'nın sosyokültürel sistemler alt kuramı; dünya genelinde ebeveynlerin kabul ve reddetme nedenlerini öngörmek ve açıklamak amacı taşımaktadır. Altkuram aynı zamanda, ebeveyn kabul ve reddinin dışavurumcu bağlarını öngörmek ve açıklamak amacı gütmektedir. Örneğin altkuram, çocukların reddedilme olasılığının yüksek olduğu toplumlarda, doğaüstü varlıklar (örneğin tanrı, tanrılar, ruhani dünya) hakkındaki kültürel inançların, genellikle doğaüstü güçleri; kindar, saldırgan, korkutucu, ne yapacağı belli olmayan, değişken, yıkıcı veya diğer olumsuz biçimlerde resmettiğini öngörmektedir ayrıca kültürler arası deliller bu varsayımı kanıtlamaktadır. Bunun aksine, çocukların birçoğunun sevgiyle kabul gördüğü toplumlarda doğaüstü varlıkların genellikle koruyucu, şefkatli, destekleyici, cömert, iyiliksever veya diğer biçimlerde merhametli olduğuna inanılmaktadır. Şüphesiz, kültürel farklılıklar; bu iki farklı toplumda yaşayan, kabul edilmiş bireyler ile reddedilmiş bireylerin zihinsel temsilleri arasındaki gruplaşmış bireysel farklılıklardan doğmaktadır. Ebeveyn kabul ve reddinin aynı zamanda tüm toplumlardaki bireylerin sanatsal tercihleri, bireysel toplulukların sanatsal gelenekleri gibi dışavurumcu sosyokültürel bağlarla ilişkili olduğu bilinmektedir. Ek olarak kanıtlar, yetişkinlerin yaptıkları rekreasyonel veya mesleki seçimler çocuklukta kabul ve reddedilme deneyimleriyle ilişkili olabildiğini göstermektedir. Tüm dışavurumcu davranışlar ve inanışlar, daha önce tartışılan ebeveyn kabul-reddinin sosyal, duygusal ve sosyal-bilişsel etkilerinin yan ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (27,28) .

2.2.3. Ebeveyn Kabul-Reddi İlgili Araştırmalar

Bu bölümde EKAR kuramıyla ilgili yapılan sayısız çalışmadan, kuramın geçerliliği açısından önemli olduğu düşünülen ve araştırma konusuyla bağlantılı olan birkaç çalışmaya yer verilmiştir.

Ebeveyn kabul-reddi ile ilgili çalışmalar tutarlı bir biçimde algılanan ebeveyn reddinin çocukların ve yetişkinlerin psikolojik ve kişilik gelişimleri üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Çocuklukta yaşanan reddedilme, birçok olumsuz özelliği ve bu özelliklerin çocukluktan yetişkinliğe sürekliliği nedeniyle, ebeveynleri tarafından reddedilmiş kişileri yaşam boyu sosyal ve duygusal sorunlardan oluşan bir risk grubuna dahil etmektedir (43) .

Khaleque ve Rohner'in (2002) yaptığı, 1976-2000 yılları arasındaki 43 çalışmayı kapsayan, meta analiz çalışmasının sonuçlarına göre, ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyumsuzluk arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre ebeveyn kabul-reddi depresyon ve depresif duygulanım, davranım bozukluğu, suçluluğu içeren davranış sorunları ve alkol-madde kötüye kullanımı ile ilgili sorunlarla ilişkili bulunmuştur (5).

Bir başka çalışmada Cenkseven (2000), 9-12 yaşları arasında olan çocukların kekeme olup olmamaları, cinsiyetleri ve anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerine göre, öz-kavramı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını araştırmıştır. Ayrıca çocukların kekeme olup olmamaları ve cinsiyetlerine göre, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinde kekeme olup olmamaya göre anlamlı bir farklılaşma olduğu, cinsiyete göre ise anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Kekeme olan çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici algıladıkları saptanmıştır (44) .

BİREYLER VE YÖNTEM

Çalışmamız yetişkin kekemelerde ebeveyn kabul/red algısını değerlendirmek amacıyla planlanmıştır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Ünitesi'nde gerçekleştirilmiş ve Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 10.04.2013 tarihinde GO 13/109 kayıt numaralı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

3.1 Bireylerin Seçim Kriterleri

Çalışmaya, testlere katılım konusunda gönüllü olan ve akıcı konuşmayı etkileyebilecek risk faktörlerinden; işitsel, nörolojik, gelişimsel şikayetlerle ilgili öyküsü olmayan 18 yaş ve üzeri 40 kekeme birey (20 kadın 20 erkek), kontrol grubu için kekemelik şikayeti olmayan 18 yaş ve üzeri 40 birey ((20 kadın 20 erkek) dahil edilmiştir.

Çalışma grubu örneklemini Hacettepe Üniversitesi Kulak Burun Boğaz Anabilim Dalı Odyoloji-Konuşma Bozuklukları Ünitesi'ne başvuran kekeme bireylerden oluşmaktadır. Kontrol grubu örneklemini, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen, kekemelik şikayeti olmayan bireylerden oluşmaktadır.

3.1.1. Demografik Bilgiler

Çalışma grubunun 20' si (%50) kadın, 20' si (%50) erkektir. Çalışma grubu kadın katılımcıların yaşları 18-38 yıl arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 25.85 yıl ($SS=\pm 5.91$), çalışma grubu erkek katılımcıların yaşları 19-48 yıl arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 27.4 yıl ($SS=\pm 7.06$)'dir. Çalışma grubu katılımcıların kekemelik şiddetleri ortalaması % 20.52 ($SS=\pm 13.81$)'dir.

Kontrol grubunu 20' si (%50) kadın, 20' si (%50) erkektir. Kontrol grubu kadın katılımcıların yaşları 21-33 yıl arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 25.1 ($SS=\pm 3.29$), kontrol grubu erkek katılımcıların yaşları 20-32 yıl arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 25.9 ($SS=\pm 3.55$)'dir.

3.1.2. Araçlar ve Yöntem

Çalışma grubundaki katılımcılardan demografik bilgileri (yaş, cinsiyet, meslek, eğitim düzeyi, adres/tel no.) ve tıbbi hikaye, özgeçmiş/soygeçmiş alınmıştır. Çalışmaya dahil edilecek bireylere çalışma hakkında bilgi verilmiş ve bireylerin onayı alınmıştır. Katılımcılardan alınan öyküye göre, çalışmamızın homojenliğini etkileyebilecek faktörlerden; işitsel, nörolojik, gelişimsel, ya da psikolojik şikayetlerle ilgili öyküsü olan katılımcılar çalışmaya dahil edilmemiştir. Hacettepe Üniversitesi Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Ünitesi'nde bireyleri değerlendirmek üzere düzenlenmiş bir odada dijital video kamera ile (Nikon Coolpix L310 Ver.1.0) ses ve görüntü kaydı alınmıştır. Araştırmacı tarafından yönlendirilen karşılıklı konuşma en az 300 kelime olacak şekilde, yaklaşık olarak 15-30 dakika boyunca kaydedilmiştir. Kişinin hedefe yönelik davranmasını engellemek amacıyla, çalışmanın asıl amacı ancak çalışma tamamlandıktan sonra kendilerine bildirilmiştir. Her 100 sözcükte üç veya daha fazla sözcük içi kekemelik bulgusu gösteren birey kekeme olarak kabul edilmiştir. Elde edilen kayıtlar araştırmacı tarafından en az 2 kez izlenerek kekemelik bulguları saptanmıştır. Daha sonra, başka bir araştırmacı tarafından rastgele seçilmiş 10 kayıt izlenerek kekemelik bulguları ve şiddeti saptanmıştır. Kekemelik şiddeti:

$$\text{Kekemelik şiddeti} = \frac{\text{Takılma görülen hece sayısı} \times 100}{\text{Toplam hece sayısı}}$$

formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Tüm katılımcılara Ebeveyn Kabul-Red Kontrol Ölçeği Yetişkin Formu (Yetişkin EKRÖ/K) uygulanmıştır.

Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği (Yetişkin EKRÖ/K - Çocuk EKRÖ/K)

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla 1978 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Altmış maddelik EKRÖ dört alt ölçekten oluşmaktadır:

1. Sıcaklık/Şefkat alt ölçeği (20 madde)
Örnek: “Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi”. Madde Numaraları: 1, 5, 8, 12, 15, 19, 22, 26, 29, 33, 36, 40, 43, 47, 50, 54, 55, 57, 58, 60. Bu alt ölçekteki bütün maddeler ters olarak puanlanır.
2. Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği (15 madde)
Örnek: “Beni kırmak için elinden geleni yapardı”. Madde Numaraları: 2, 6, 9, 13, 16, 20, 23, 27, 30, 34, 37, 41, 44, 48, 51.
3. İhmal/Kayıtsızlık alt ölçeği (15 madde)
Örnek: “Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi”.
Madde Numaraları: 3, 7*, 10, 14*, 17, 21*, 24, 28*, 31, 35*,38, 42*, 45, 49*, 52. Sadece (*) işaretli maddeler ters olarak puanlanır.
4. Ayırışmamış Red alt ölçeği (10 madde)
Örnek: “Beni gerçekten sevmezdi”.
Madde Numaraları: 4, 11, 18, 25, 32, 39, 46, 53, 56, 59 (Salahur, 2010).
5. Kontrol Alt Ölçeği (13 madde)
Örnek: “Dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi”.
Madde Numaraları: 5, 9, 14, 18, 23*, 27, 32*, 36, 41*, 45, 50, 54*, 59. (*) işaretli maddeler ters olarak puanlanmaktadır.

EKRÖ' de bu dört alt ölçeğe ait puanların toplanması ile elde edilen "EKRÖ toplam puanı", bireyin anne veya babası ile ilişkisinde ne kadar kabul-red algıladığının genel bir ölçümünü vermektedir.

EKRÖ'de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru” (3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiç bir zaman doğru değil” (1 puan) biçiminde dördü bir Likert tipi ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Dolayısıyla, EKRÖ' den elde edilecek toplam puan 60 ile 240 arasında değişmekte; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir.

EKRÖ' nün Çocuk EKRÖ ve Yetişkin EKRÖ olmak üzere iki ayrı formu vardır. Çocuk EKRÖ, 9-17 yaşlar arasındaki çocukların anne-babalarıyla ilişkilerinde

algıladıkları kabul-reddi, Yetişkin EKRÖ ise, 17 yaş üstündeki bireylerin çocukluklarında algılamış oldukları ebeveyn kabul-reddini değerlendirmektedir. Her iki formda aynı maddeler yer almakta, ancak maddeler zaman kipi açısından farklılaşmaktadır. Çocuk EKRÖ' nün maddeleri şimdiki zaman kipi ile yazılmışken (örneğin, "Beni başkalarına över") Yetişkin EKRÖ' de aynı maddeler dili geçmiş zaman kipi ile yazılmıştır (örneğin, "Beni başkalarına överdi").

EKRÖ, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ, "EKRÖ: Baba"; anne ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ ise, "EKRÖ: Anne" olarak adlandırılmaktadır (45) .

Rohner, 1987 yılında ölçeğe algılanan kabul-reddin yanı sıra algılanan "ebeveyn kontrolü" nü de ikinci bir boyut olarak ilave etmiştir. On üç maddeden oluşan Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle birlikte Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ), "Ebeveyn Kabul-Red/Kontrol Ölçeği" (EKRÖ/K) olarak adlandırılmıştır (45). Kontrol alt ölçeği ile çocuğun ebeveynlerinin kontrolüne yönelik algısı ölçülmektedir. Kontrol boyutu iki uçlu olup bir ucunda "aşırı izin vericilik", diğer ucunda ise "aşırı kısıtlayıcılık" vardır. Kontrol alt ölçeği EKRÖ'den bağımsız olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 13 ile 52 arasında değişmektedir. Toplam puanın 13-26 arası olması "düşük kontrol", 27-39 arası olması "ılımlı kontrol", 40-45 arası olması "sıkı kontrol" ve 46-52 arası olması ise "katı kontrol" olarak değerlendirilmektedir.

EKAR kuramındaki ölçekler 30'dan fazla dile çevrilmiş ve yaklaşık 60 ülkede 400'den fazla çalışmada kullanılmıştır. Gerek Çocuk/Ergen EKRÖ/K, gerekse Yetişkin EKRÖ/K'nin ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması Varan (2003) tarafından yapılmış ve elde edilen bulgular ölçeğin ülkemizdeki çocuk ve yetişkinlerin ebeveyn kabul-ret ve kontrolü algılarını güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir.

Çocuk/Ergen EKRÖ/K'nin ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması hem normal örneklem, hem de klinik örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yaşları 9 ile 18 arasında değişen yaklaşık 1700 kız ve erkek katılımcıyla yapılan çalışmada Çocuk/Ergen EKRÖ'nün hem Anne hem de Baba formlarına ait alt ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .82 ile .96 arasında değiştiği bulunmuştur.

Anne ve baba formlarının her ikisinin toplam iç-tutarlık katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğe sonradan eklenen Kontrol alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı Anne Formu için .74, Baba Formu için .73 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği kapsamındaki faktör analizi sonuçları da, Çocuk EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarının ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir. Bu sonuçlar ışığında Çocuk EKRÖ/K'nin Türk çocuklarının anne-babalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-ret ve kontrolü güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır (45) .

Yetişkin EKRÖ/K'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması yaşları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 1700 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Normal ve klinik örneklerle yapılan çalışmada Yetişkin EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarına ait alt-ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .86 ile .96 arasında değiştiği görülmüştür. Her iki form için de toplam iç-tutarlık katsayısı .97 olarak bulunmuştur. Yetişkin EKRÖ Kontrol alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısı Anne Formu için .84, Baba Formu için .83 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği kapsamındaki faktör analizi sonuçları da, Yetişkin EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarının ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir. Bu sonuçların ışığında Yetişkin EKRÖ/K'nin Türk yetişkinlerin çocukluk döneminde anne-babalarıyla ilişkide algıladıkları kabul-ret ve kontrolü güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır (45)

Görsel Analog Ölçek(VAS)

Bireylere kendi kekemelik şiddetlerini nasıl algıladıklarını değerlendirmeleri için VAS (Görsel Analog Ölçek) verilmiştir.

Testin amacı ve uygulanması: Görsel Analog Ölçek(VAS) sayısal olarak ölçülemeyen bazı değerleri sayısal hale çevirmek için kullanılır. 100 mm lik bir çizginin iki ucuna değerlendirilecek parametrenin iki uç tanımını yazılır ve hastadan bu çizgi üzerinde kendi durumunun nereye uygun olduğunu bir çizgi çizerek veya nokta koyarak veya işaret ederek belirtmesi istenir. Mesela kekemelik için bir uca hiç kekemelik yok, diğer uca şiddetli kekemelik yazılır ve hasta kendi durumunu bu çizgi üzerinde işaretler. Kekemeliğin hiç olmadığı yerden hastanın işaretlediği yere kadar olan mesafenin uzunluğu hastanın kekemelik şiddetini belirtir.

İstatiksel Analiz

İstatistiksel analizler SPSS versiyon 18.00 yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı analizler, ortalama (X), yüzdeler ve standart sapma (SS) kullanılarak verilmiştir. Gruplar arası cinsiyet dağılımları bağımsız Ki-Kare testi ile yaş ortalamaları ise bağımsız t testi ile karşılaştırılmıştır. Çalışma grubu ve kontrol grubu ebeveyn kabul red algı skorları karşılaştırmasında veriler normal dağılım gösterdiği için bağımsız t testi kullanılmıştır. p değerinin .05'in altında olduğu durumlar, istatistiki olarak anlamlı kabul edilmiştir. Çalışma grubunda kekemelik şiddeti ve kişilerin algıladıkları kekemelik şiddet skorları karşılaştırmasında veriler normal dağılım gösterdiği için bağımsız t testi kullanılmıştır. p değerinin .05'in altında olduğu durumlar, istatistiki olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi amacı ile planlanan çalışmaya katılan bireylerden elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Çalışma ve kontrol grubu yaş ve cinsiyet açısından karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>.05$), grupların homojen olduğu ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir.

Çalışma grubu ve kontrol grubu arasında algılanan kabul veya red düzeyi arasında farklılık olup olmadığını değerlendirmek için t-testi analizi uygulanmıştır. Analizler EKRÖ/K' de anne ve baba olmak üzere iki ayrı ölçek formu olduğu için, anne ve baba için iki ayrı grup oluşturularak ayrı ayrı yapılmıştır.

Değişkenler (Anneden Algılanan)	Çalışma Grubu		Kontrol Grubu		<i>d</i>	<i>t</i>
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS		
Sıcaklık	40,725	13,599	26,200	5,263	78	6,30**
Saldırganlık	27,725	10,530	20,350	4,282	78	4,103**
İhmal	27,450	8,915	19,525	3,776	78	5,177**
Ayrışmamış Red	18,625	8,205	13,125	3,006	78	3,981**
Toplam Puan	113,975	36,622	79,225	14,427	78	5,584**

* $p<.01$
** $p<.001$

Çalışma grubu ve kontrol grubu arasında anneleri tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak amacıyla bağımsız gruplar için *t*-testi analizi uygulanmıştır. Çalışma ve kontrol grubunun annelerine karşı algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklar vardır. Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi puanı, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-

reddi puanından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=5.584$, $p<.001$). EKRÖ-K Formu'nda belirtildiği üzere puanlar 60'a yaklaştıkça algılanan kabulün, 240'a yaklaştıkça ise algılanan reddin arttığı belirtilmektedir. Kekeme bireyler ($\bar{x} = 113.97$, $SS=\pm 36.62$), kontrol grubuna oranla ($\bar{x} = 79.23$, $SS=\pm 14.42$) anneleri tarafından daha az kabul algılamaktadır.

Benzer durum EKRÖ ölçeğinin dört alt boyutu için de geçerlidir.

Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları sıcaklık puanları, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları sıcaklık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=6.30$, $p<.001$). Kekeme bireyler ($\bar{x} = 40.72$, $SS=\pm 13.59$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 26.20$, $SS=\pm 5.26$), oranla anneleri tarafından daha az sıcaklık algılamaktadır.

Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanları, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=4.10$, $p<.001$). Kekeme bireyler ($\bar{x} = 27.72$, $SS=\pm 10.52$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 20.35$, $SS=4.28$), oranla anneleri tarafından daha fazla düşmanlık/saldırganlık algılamaktadır.

Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanları, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=5.17$, $p<.001$). Kekeme bireyler ($\bar{x} = 27.45$, $SS=\pm 8.91$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 19.52$, $SS=\pm 3.77$), oranla annelerinden daha fazla ihmal/kayıtsızlık algılamaktadır.

Yetişkin kekemelerin anneleri tarafından algıladıkları ayrışmamış red puanları, kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları ayrışmamış red puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=3.98$, $p<.001$). Kekeme bireyler ($\bar{x} = 18.62$, $SS=\pm 8.20$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 13.12$, $SS=\pm 3.00$), oranla anneleri tarafından daha fazla ayrışmamış red algılamaktadır.

İki grup arasında EKRÖ/K'nın "kontrol boyutu" açısından farklılaşma olup olmadığını bulmak için bağımsız gruplar için t-testi analizi uygulanmıştır. Kekeme bireylerin anneleri tarafından algıladıkları kontrol puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri tarafından algıladıkları kontrol puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur ($p>.05$).

Tablo 4.2. Tanımlayıcı İstatistikler ve Ortalamalar arasındaki Farklar Tablosu

Değişkenler (Babadan Algılanan)	Çalışma Grubu		Kontrol Grubu			
	\bar{X}	SS	\bar{X}	SS	d	t
Sıcaklık	43,150	12,612	28,050	5,069	78	7,026**
Saldırganlık	23,150	9,475	19,150	3,840	78	2,475**
İhmal	30,375	8,929	22,300	6,240	78	4,688*
Ayrışmamış Red	15,725	6,280	12,700	3,244	78	2,707**
Toplam Puan	111,850	30,585	82,200	14,605	78	5,533**

*p<.01
**p<.001

Çalışma grubu ve kontrol grubu arasında babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı fark olup olmadığını bulmak amacıyla bağımsız gruplar için t-testi analizi uygulanmıştır. Çalışma ve kontrol grubunun babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklar vardır. Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi puanı, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi puanından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=5.533$, $p<.001$). EKRÖ-K Formu'nda belirtildiği üzere puanlar 60'a yaklaştıkça algılanan kabulün, 240'a yaklaştıkça ise algılanan reddin arttığı belirtilmektedir. Çalışma grubu ($\bar{x} = 111.85$, $SS=\pm 30.58$), kontrol grubuna göre ($\bar{x} = 82.20$, $SS=\pm 14.60$) babaları tarafından daha az kabul algılamaktadır.

Benzer durum EKRÖ ölçeğinin dört alt boyutu için de geçerlidir.

Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları sıcaklık puanları, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları sıcaklık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=7.026$, $p<.001$). Kekeme bireylerin ($\bar{x} = 43.15$, $SS=\pm 12.61$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 28.05$, $SS=\pm 5.06$), göre babaları tarafından daha az sıcaklık algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanları, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=2.475$, $p<.001$). Kekeme bireylerin ($\bar{x} = 23.15$, $SS=\pm 9.474$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 19.15$, $SS=\pm 3.84$), göre babaları tarafından daha fazla düşmanlık/saldırganlık algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanları, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=4.68$, $p<.01$). Kekeme bireylerin ($\bar{x} = 30.37$, $SS=\pm 8.92$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 22.30$, $SS=\pm 6.23$), göre babaları tarafından daha fazla ihmal/kayıtsızlık algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Yetişkin kekemelerin babaları tarafından algıladıkları ayrışmamış red puanları, kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları ayrışmamış red puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($t=2.70$, $p<.001$). Kekeme bireylerin ($\bar{x} = 15.72$, $SS=\pm 6.279$), kontrol grubuna ($\bar{x} = 12.70$, $SS=\pm 3.24$), göre babaları tarafından daha fazla ayrışmamış red algıladıkları sonucuna varılmıştır.

İki grup arasında EKRÖ/K'nın "kontrol boyutu" açısından farklılaşma olup olmadığını bulmak için bağımsız gruplar için t-testi analizi uygulanmıştır. Kekeme bireylerin babaları tarafından algıladıkları kontrol puanları ile kekeme olmayan bireylerin babaları tarafından algıladıkları kontrol puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>.05$).

Araştırmaya katılan kekeme bireylerin EKAR toplam ve alt boyutlarından elde edilen puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğine bağımsız gruplar için t-testi analizi ile bakılmıştır. Katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen puanlar açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>.05$).

Çalışma grubundaki bireylerin gerçek kekemelik şiddetleri ve algıladıkları kekemelik şiddetleri arasında farklılık olup olmadığına bağımsız gruplar için t-testi analizi ile bakılmıştır. Katılımcıların algıladıkları kekemelik şiddetleri ve gerçek kekemelik şiddetleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>.05$).

TARTIŞMA

Yaklaşık beş bin yıldan beri açıklanmaya çalışılan kekemeliğin nedenlerine ilişkin en eski görüşlerden biri, kekemeliğin olumsuz bir duruma karşı geliştirilen bir tepki olduğu yönündedir. Bu görüş mitolojik öykülere dahi yansımış ve hala bazı kültürlerde ve sosyoekonomik gruplarda geçerliliğini korumaktadır (20) .

Shine (1980) ve Cooper (1985) tarafından savunulduğu gibi, ebeveynlerin çocukları yavaşlamaları gerektiği konusunda uyarımları doğru mudur yoksa Wendell Johnson'un felsefesinde belirtildiği gibi, bu uyarı ters etki mi yaratır? Her bir çocuk için bu soruların cevabının ne olduğunu bulmak zorunda olan ebeveynleridir (7) .

Ebeveynlerden sadece çocuklarının konuşma bozukluğu öncesi ve sonrasındaki koşulları gözden geçirmelerini istemek bile, değişimi başlatmak için oldukça güçlü bir motivasyondur. Bir çocuğun konuşmasındaki akıcılığı bozan çevresel faktörler -ebeveynler kaydettiği sürece- daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır (7) .

Geçmiş birçok araştırmada kekeme çocuklar ve ebeveynleri arasındaki ilişkiler dikkatle incelenmiştir. Araştırmaların sonuçlarının birbiriyle uyum içinde olduğu ve kekeme bireylerin ebeveynleri ve kekeme olmayan bireylerin ebeveynleri arasında tutumsal ve davranışsal farklılıklar olduğu görülmüştür. Çocuk yetiştirme pratiğindeki aşırı koruma, aşırı gözlemcilik ve kontrol, yüksek beklentiler ve mükemmelliyetçilik, kekeme bireylerin ebeveyn tutumlarının ana özelliklerindedir. Bu tutumlar kekeme çocuklar tarafından reddedilme olarak algılanmaktadır (7,49) .

Kişiliğin ilk oluştuğu yer aile ortamıdır, aile ortamında ihtiyaçları yeterli şekilde karşılanamayan bireylerde, uyum ve davranış sorunları görülebilmektedir (22). Kekeme çocuklar ve ailelerinin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik bir çalışmada, kekeme çocukların kontrol grubundakilere oranla anlamlı düzeyde daha çocuksu, bağımlı, kaygılı ve engellenmiş oldukları ayrıca ayrıntıcılık, titizlik gibi obsesif özelliklere de sahip oldukları bulunmuştur. Anne-babada obsesif-kompulsif kişilik yapısının varlığının, ayrıca çocuklukta yaşanan endişe, gerilim ve korkuların da kekemelikte etkili olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar, ebeveyn-çocuk bağlanmasının kekemelik üzerindeki etkilerini de vurgulamaktadır (22, 49) .

Bu çalışmada, yetişkin kekemelerde ebeveyn kabul/red algısının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yetişkin kekeme bireylerin ve kekeme olmayan

yetişkin bireylerin ebeveynlerine karşı algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklar vardır. Yetişkin kekemeler kekeme olmayanlara oranla ebeveynleri tarafından daha az kabul algılamaktadırlar. Bulgular hipotezimizi desteklemektedir. Kekemelik ve ebeveyn tutumları ile ilgili literatür incelendiğinde elde edilen bulgular literatürle paralellik göstermektedir. Bağlanma ilişkilerinin geliştirildiği kişiler (anne ya da baba) ile yaşanan olumsuz yaşantılar, olumsuz duygular ortaya çıkarmaktadır (6,46). Saldırgan/düşman ebeveynler sürekli çocuklarının yaptıklarında kusur bulabilir, onları azarlayabilir, onlarla alay edebilir ve çocuklarının davranışlarıyla onları nasıl öfkelendirdiklerini sürekli ifade edebilirler (6). Bir sosyalizasyon kuramı olan Ebeveyn Kabul ve Reddi Kuramında da red algılayan bireylerin ebeveynlerinden aldıkları olumsuz geribildirimlerin bu red algısında etkili olduğu bilinmektedir. Red algısı artan bireylerin benlik değerlerinin etkilenmesi ve davranış sorunları geliştirmeleri olasıdır. Khaleque ve Rohner'in (2002) yaptığı, meta analiz çalışmasının sonuçlarına göre, ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyumsuzluk arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur (28). EKAR kuramını test eden çalışmalardan bazıları red algılayan bireylerin daha çok kaygılı, güvensiz ve bozuk zihinsel temsillere (bilişlere) sahip olma eğiliminde olduklarını belirtmektedir (31). Algılanan ebeveyn kabulünü değerlendirmede Q sınıflandırma tekniğini kullanan Glisdon (1967), kekeme olanların kekeme olmayanlara kıyasla aileleri tarafından daha az kabul gördüğünü raporladığı çalışması bulgularımızı desteklemektedir. (25). Cenkseven'in (2000), çocukların kekeme olup olmamaları ve cinsiyetlerine göre, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelediği çalışmada elde ettiğimiz sonuçlara paraleldir; araştırma sonucunda, kekeme olan çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici algıladıkları saptanmıştır (44). Lau ve diğerlerinin (2012) yaptıkları çalışmada, kekeme okul çağı çocuklarının algıladıkları ebeveyn bağlanmalarının akıcı konuşan gruba oranla anlamlı derecede düşük olduğunu, kekeme grubun ebeveynleriyle ilişkilerini uyumsuz ve reddedici algıladığını bulmuşlardır (51). Bu çalışma da farklı yaş grubu kullanılsa da sonuçlar benzerdir. Çocukların ebeveynlerinden algıladıkları yüksek beklenti düzeyi kabul algısını etkileyecektir.

Çalışmamızda, kekeme bireylerin, kontrol grubuna, oranla ebeveynleri tarafından daha az sıcaklık, daha fazla düşmanlık/saldırganlık, daha fazla

ihmal/kayıtsızlık ve daha fazla ayrışmamış red algıladıkları bulunmuştur. Algılanan sıcaklık yani ebeveyn kabulü ebeveynle çocuk arasındaki uyumun çok önemli bileşenlerinden biridir. Ebeveynleri tarafından sevildiklerine, değer verildiklerine inanan çocukların kendileriyle ilgili ve kişiler arası alanla ilgili bilişsel olarak iç görü kazandıkları görülmüştür (47) . Bundan dolayı, kekeme bireylerin annelerinden veya babalarından soğukluk, ihmal ve red algılama düzeylerinin, kekemelik belirtilerini etkileyebileceği düşünülebilir. Zira kekeme bireylerde duygu ve düşüncelerde değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık olabilir. Ebeveynin düşmanlığı ise, çocuğa karşı yönelttiği öfke, düşmanlık ya da alınganlığın içselleştirilmiş ya da duygusal bir tepkisidir. Saldırganlık açıkça planlayarak çocuğa sözel ya da fiziksel olarak zarar vermesidir. Ebeveynin saldırganlığı, eleştiriye tahammül edememe, huzursuzluk ve çocuğa karşı düşmanca tavırlarla da kendini gösterebilir. Saldırgan/düşman ebeveynler sürekli çocuklarının yaptıklarında kusur bulabilir, onları azarlayabilir, onlarla alay edebilir ve çocuklarının davranışlarıyla onları nasıl öfkeliendirdiklerini sürekli ifade edebilirler (6) . Ebeveynin reddedici ve düşmanca olması kişinin benlik değerini sorgulamasına yol açabilir. Saldırganlık ve reddedilme durumuyla karşılaşan bir kişinin, kendisini değersiz hissederek, düşük benlik değeri geliştirebileceği düşünülmektedir (48) . Dolayısıyla anne ve babadan soğukluk, düşmanlık/saldırganlık, ihmal/kayıtsızlık, ayrışmamış red ve bunların hepsini kapsayan red algısı yüksek olduğunda, kişinin kendisini değersiz hissedebileceği ve depresif belirtilerin de gözlenebileceği öne sürülmektedir. Moncur (1951) kekemelerin annelerinin, kekeme olmayanların annelerine oranla daha sert disiplin uyguladıkları, daha dominant ve aşırı koruyucu olduklarını gözlemlemiştir. Darley (1955) ve Johnston ve ark. (1959) kekemelerin ebeveynlerinin grup olarak ve özel olarak da yüksek eğitim seviyesine sahip olduğu, aşırı koruyucu, daha talepkar ve daha az tatminkar olduklarını belirlemişlerdir. Ebeveynlerin aşırı korumacılığı ve disiplinler yaklaşımları üzerine benzer sonuçlara Despert (1946) ve Glasner (1949) da ulaşmıştır (52). Bloodstein (1997) konuşma becerisinde mantıksız beklentiler ve erken dönem konuşma hatalarının değerlendirilmesindeki yanlışlıklar üzerine çalışmış ve kekeme çocukların velilerinde birçok konuşmayı kekeleme olarak değerlendirme normal çocuk velilerine göre daha fazla bulunmuştur (2). Bir diğer araştırmada, Glasner (1949) birçok kekemenin kişilik tiplerinin kekeme

olmayanlardan farklı olduğuna inanmıştır. Bu çocukların geçmişte fazlasıyla korunmacı bir ebeveyn tutumuyla yetiştirildiklerini, velilerin de fazlasıyla kaygılı ve çok mükemmeliyetçi olduklarını öne sürmüştür (52). Glauber'ın (1951) yaptığı bir araştırmada erkek kekemelerin kendilerini yetersiz bireyler olarak tanımladıklarını göstermiştir. Kekemeliğin altında yatan sebep olarak annenin kişiliği, evdekilere ve özellikle kekeme çocuğa karşı çelişkili tutumu gösterilmiştir. Ayrıca kekemeliklerini kontrol edebilen ancak kendilerini kekeme olarak tanımlamaya devam eden bireylerin ailelerinde, "ailenin sosyal statüsünü yükseltmek için gayret göstermeleri" konusunda eğitildikleri ortaya konmuştur. Böyle ailelerde çocuğa istenileni yapmaya kadar sevgi göstermemeden kaygı yaratan tehditlere kadar bazı yöntemlerin uygulandığı belirtilmiştir (53). Sakman (1993) kekeme çocuklarda görülen davranış bozuklukları ve annelerin tutumları ile anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmış ve kekeme çocuk annelerinde "Aşırı Baskı ve Disiplin" ile "Eş Geçimsizliği" tutumları, kekeme olmayan çocuk annelerine oranla yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (50). Bizim çalışmamızdaki red algısı ile tüm diğer çalışmalarda saptanan ebeveynlerin yüksek beklentileri, mükemmeliyetçi tutumları, katı disiplin kurallarının ilişkili olacağı düşünülmüştür.

Bu çalışmada, kekeme bireylerin ebeveynleri tarafından algıladıkları kontrol düzeyleri ile kekeme olmayan bireylerin ebeveynleri tarafından algıladıkları kontrol düzeyleri açısından anlamlı bir fark yoktur. Kekeme olan yetişkinler ve kekeme olmayan yetişkinler çocukluklarında ebeveynlerinin benzer düzeyde kontrol uyguladığını algılamaktadırlar. Ebeveyn kontrolü üzerine daha önce yapılmış araştırmalarda farklı bulgulara rastlanmaktadır. Johnson ve diğerleri (1959), kekeme çocuklarla yaptıkları araştırmada, ebeveyn kontrolünün daha sıkı olduğunu bulmuşlardır. Yairi ve Williams (1971)'ın yaptığı araştırmada 11-13 yaş aralığındaki 34 kekeme çocuğun ailelerinin yaklaşımları üzerinde ne düşündüklerine ve onların davranışlarını nasıl yorumladıklarını incelemiştir. Diğer çalışmaların aksine kekeme çocukların, ailelerini daha özgür bırakıcı ve daha az kontrol edici buldukları sonucuna ulaşmışlardır (49). Bizim çalışma grubumuzu oluşturan çocukların yaş grubu, daha önce çalışılan gruplara oranla daha farklı bir yaş aralığından seçilmiştir. Sonuçlardaki gözlemlenen farklılıkların, kekemelik probleminin yıllar içindeki

gelişimi sebebiyle, ebeveyn-çocuk ilişkisinin değişiminden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda, yetişkin kekemelerin ebeveynlerinden algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen puanlar açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir; kekeme kadın ve erkeklerde ebeveynlerine karşı algılanan kabul veya red düzeyleri birbirine yakındır. Literatürde, EKAR üzerine yapılan çalışmalarda cinsiyet açısından farklı sonuçlara rastlanmakta ve kuramda, kabul ya da redde yol açan ebeveyn davranışlarının kültürel olarak farklılaşabileceği belirtilmektedir (32). Bizim çalışmamızda red algısının cinsiyetler açısından benzer tespit edilmesi, patolojinin varlığıyla açıklanabilir. Patolojinin ön planda olması cinsiyetler arasında ebeveyn kabul/red algısını farklılaştırmamaktadır. Bu sonuçlar, Eryavuz (2006) ve Salahur (2010) çalışmalarının sonuçları tarafından desteklenmektedir (43,48). Eryavuz'un çalışmasında (2006), kadın ve erkekler arasında algılanan anne baba kabul ve reddi bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (43). Salahur'un (2010) çalışmasında ise, cinsiyetler arasında algılanan ebeveyn kabul reddi bakımından yapılan karşılaştırmada, yalnızca baba formunun ayrışmamış red alt boyutunda farklılık elde edilmiştir (48).

Bu çalışmada ve kaynak gösterilen birçok çalışmada da vurgulandığı üzere ebeveyn tutumları kekemelik üzerinde etkilidir. Daha önce yoğunlukla çocuk yaş grupları ile çalışılmış olan ebeveyn tutumlarının kekemelik üzerine etkilerine ek olarak, bizim çalışmamız EKAR kuramı çerçevesinde yetişkin kekemelerde anne ve baba ile ilgili kabul-red algısının araştırıldığı ilk çalışma olması nedeniyle önem taşımaktadır. Algılanan ebeveyn kabul reddi ölçümleri, büyük ölçüde hatırlamaya ve anne veya babanın davranışlarının nasıl algılandığına bağlıdır. Bu bağlamda gelecek araştırmalarda çocukluk döneminden başlayan boylamsal çalışmalar ile ebeveyn kabul-red algısının araştırılması faydalı olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi'ni araştırmacıyla 18 yaş ve üzeri 40 kekeme birey (20 kadın 20 erkek), kontrol grubu için kekemelik şikayeti olmayan 18 yaş ve üzeri 40 birey ((20 kadın 20 erkek) dahil edilerek yapılmıştır. Tüm katılımcılara Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Yetişkin Formu (Yetişkin EKRÖ/K) uygulanmıştır ve kontrol grubu ile çalışma grubu arasındaki toplam ebeveyn kabul/red puanları ve tüm alt boyutlar arasındaki farklılıklara bakılmıştır.

1. Çalışma ve kontrol grubunun annelerine ve babalarına karşı algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyut puanları arasında anlamlı farklar vardır. Kekeme bireyler, kontrol grubuna oranla anneleri ve babaları tarafından daha az kabul algılamaktadır.
2. Yetişkin kekemelerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları sıcaklık puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları sıcaklık puanları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kekeme bireyler, kontrol grubuna, oranla anneleri ve babaları tarafından daha az sıcaklık algılamaktadır.
3. Yetişkin kekemelerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları düşmanlık/saldırganlık puanları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kekeme bireyler, kontrol grubuna, oranla anneleri ve babaları tarafından daha fazla düşmanlık/saldırganlık algılamaktadır.
4. Yetişkin kekemelerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları ihmal/kayıtsızlık puanları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kekeme bireyler, kontrol grubuna, oranla anneleri ve babaları tarafından daha fazla ihmal/kayıtsızlık algılamaktadır.
5. Yetişkin kekemelerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları ayırışmamış red puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri ve

babaları tarafından algıladıkları ayrışmamış red puanları arasında anlamlı farklılıklar vardır. Kekeme bireyler, kontrol grubuna, oranla anneleri ve babaları tarafından daha fazla ayrışmamış red algılamaktadır.

6. Kekeme bireylerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları kontrol puanları ile kekeme olmayan bireylerin anneleri ve babaları tarafından algıladıkları kontrol puanları arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.
7. Kekeme katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları toplam ebeveyn kabul-reddi ve alt boyutlarından elde edilen puanlar açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler verilmiştir:

- a) Kekeme bireylerin tedavi sürecinde konuşma terapisine paralel olarak farklı psikoterapi yöntemlerinin eklenmesinin, çocukluk yaşantılarının ve ebeveyn ilişkilerinin ele alınmasının önemli olacağı düşünülmüştür.
- b) Ebeveyn davranışları ve tutumlarının değişebileceği göz önünde bulundurularak, anne-babalara yönelik eğitim programlarının düzenlenmesinin kekeme çocukların psiko-sosyal gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda, anne-babalara “kabul/red” süreçleri konusunda bilgilendirme ve ebeveyn kabul/reddinin etkilerinin neler olabileceği konusunda eğitim verilmelidir.
- c) Hatalı ebeveyn tutumlarının kekeme çocukların yaşlarının ilerlemesiyle birlikte artacak psikolojik zorlukları önlemeye yönelik olarak, kekeme çocukların terapi programlarında aileleri ile birlikte psikolojik destek almalarının faydalı olacağı düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Zebrowski, P.M. (2002). *Manual of Stuttering Intervention*. Clifton Park, N.Y.
2. Bloodstein, O., Ratner NB (2008). *A Handbook on Stuttering*. New York, Delmar Gengage Learning.
3. Peters, T.J., Guitar, B.(1991). *Stuttering: An integrated Approach to its Nature and Treatment*. Baltimore Williams & Wilkins.
4. Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
5. Khaleque, A., Rohner, R.P.(2002). Reliability of Measures Assessing the Pancultural Association Between Perceived Parental Acceptance Rejection and Psychological Adjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, 86-98.
6. Rohner, R.P. (1989). *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection* (4 bs.): Rohner Research Publications.
7. Haynes, W.H., Pindzola, R.H. (1998). *Diagnosis and Evaluation in Speech Pathology: A Viacom Company*.
8. ICD-10 (International Classification of Diseases) *Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırması* (2005).Medikomat Basım, Ankara.
9. Sadock, B.J., Sadock, V.A., Ruiz, P. (2009). *Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry*, 9th ed. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins.
10. Manning, W.H. (2010). *Clinical Decision Making in Fluency Disorders* (3 bs.). New York: Delmar Gengage Learning.
11. Bloodstein, O. (1993). *Stuttering: The Search for a Cause and Cure*. Boston, Allyn & Bacon.
12. Martin, R.,Lindamood, L. P. (1986). Stuttering and Spontaneous Recovery: Implications for the Speech-Language Pahologist. *Language, Speech and Hearing Services in Schools*, 17, 207-218
13. Packman, A., Code, C., Onslow, M. (2007). On the cause of stuttering: Integrating theory with brain and behavioral research. *J Neurolinguistics*, 20, 353-362.
14. İbiloğlu-Okan, A. (2011). Kekemelik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (4), 704 727.

15. Lawrence, M., Barclay, D.M.(1998). Stuttering: A brief review. *American Family Physician*, 57, 2175-2178.
16. Shapiro, D.A. (1999). *Stuttering Intervention: A Collaborative Journey To Fluency Freedom*. Austin, Texas, PRO-ED.
17. Özgür, İ. (2003). *Konuşma Bozukluğu ve Sağaltımı*. Adana, Nobel Kitabevi.
18. İnceer, B, Day A.(1992). *Kekemelik Nedir?* 28. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Ankara, Türkiye. Bildiri Özetleri Kitabı sayfa:18.
19. Cangı, M.E. (2008). Kekemeliği olan ve olmayan ergenlerin çok boyutlu mükemmeliyetçilik düzeylerinin karşılaştırılması Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
20. Johnson, W., Çev: Üsküdarlı, A. (1993). *Kekemelik ve Yapabilecekleriniz*. İstanbul: Esbank.
21. Kulak Kayıkcı, M.E.(2007). Kekeme çocuklarda larengeal fonksiyonların değerlendirilmesi., Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
22. Cenkseven, F. (2000). Kekemelik üzerine. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (6), 37-48.
23. Atkins, C.P. (1988). Perceptions of speakers with minimal eye contact: Implications for stutterers. *Journal of Fluency Disorders*, 13, 429-436.
24. Fitzgerald, H.E., Dujurdjic, S.D., Maguin, E.(1992). Assessment of sensitivity to interpersonal stress in stutterers. *Journal of Communication Disorders*, 25, 31-42.
25. Caruso, A.J., Chodzko, W. J., Bidinger, D.A., Sommers, R. K. (1994). Adults Who Stutter: Responses to Cognitive Stress. *Journal of Speech and Hearing Research*, 37, 746-754.
26. Rohner, R.P. (1975). *They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*. New Haven: HRAF Press.
27. Rohner, R.P., Khaleque, A., Cournoyer, D. E. (2007). *Introduction to Parental Acceptance-Rejection Theory, Methods, Evidence, and Implications*. University of Connecticut.
28. Khaleque, A., Rohner, R. P.(2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: a meta-analysis of cross-cultural and intracultural studies. *Journal of Marriage and Family*, 64, 54-64.

29. Rohner, R.P. (2004). The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection. *American Psychologist*, 59 (8), 830-840.
30. Rohner, R.P., Britner, P. A.(2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36, 16-47.
31. Varan, A., Rohner, R. P., Eryüksel, G. (2008). Intimate partner acceptance, parental acceptance in childhood, and psychological adjustment among Turkish adults in ongoing attachment relationships. *Cross-Cultural Research*, 42, 46-56.
32. Kılıç, M. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Ebeveyn Kabul Reddinin Öfke İfade Tarzı ve Depresif Belirtiler ile İlişkinin Ebeveyn Kabul-Reddi Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
33. Rohner, R.P., Veneziano, R. A. (2001). The importance of father love: History and contemporary evidence. *Review of General Psychology*, 5 (4), 382-405.
34. Rohner, R.P., Brothers S. A. (1999). Perceived Parental Rejection, Psychological Maladjustment, and Borderline Personality Disorder. *Journal of Emotional Abuse*, 1 (4), 81-95.
35. Courtois,C.A.(2004).Complex trauma, complex reactions: Assessment and treatment. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, and Training*, 41, 412-425.
36. Eisenberger, N.I., Lieberman, M. D., Williams, K. D.(2003). Does rejection hurt: An fMRI study of social exclusion. *Science*, 302, 290-292.
37. Fisher, H., Aron, A., Brown, L.L. (2005). Romantic Love: An fMRI Study of a Neural Mechanism for Mate Choice. *The Journal of Comparative Neurology*, 493, 58-62.
38. Ford, J.D., Russo, E.(2006). Trauma-Focused, Present-Centered, Emotional Self Regulation Approach to Integrated Treatment for Posttraumatic Stress and Addiction: Trauma Adaptive Recovery Group Education and Therapy (TARGET). *American Journal of Psychotherapy*, 60 (4), 335-355.
39. Somerfield M.R., McCrae., R.R.(2000). Stress and coping research. Methodological challenges, theoretical advances, and clinical applications. *American Psychology*, 55 (6), 620-625.

40. Varan, A. (2005). Relation between parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself? *Ethos*, 33 (3), 414-426.
41. Howe, M.J.A. (1982). Biographical evidence and the development of outstanding individuals. *American Psychologist*, 37, 1071-1081.
42. Masten, A.S. (2001). Ordinary magic: Resilience process in development. *American Psychologist*, 56, 227-238.
43. Eryavuz, A. (2006). Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri. Ege Üniversitesi, İzmir.
44. Cenkseven, F. (2000). Kekeme ve kekeme olmayan çocukların anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinin öz-kavramlarına etkisinin karşılaştırılması. Çukurova Üniversitesi, Adana.
45. Varan, A. (2003). EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir*.
46. Bowlby, J. (1973). Attachment and loss: Seperation: Anxiety and anger. NewYork: Basic Books.
47. Turner, A.P., Sarason, I. G., Sarason, B. R. (2001). Exploring the Link Between Parental Acceptance and Young Adult Adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, 25 (2), 185-199.
48. Salahur, E. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler ile İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
49. Yairi, E., Williams, D. E. (2013). Reports of Parental Attitudes by Stuttering and by Nonstuttering Children. *Journal of Speech Hearing Research*, 14, 596-604.
50. Sakman, Z. (1993). Kekeme çocuklarda görülen davranış bozuklukları ve annelerin tutumları ile anksiyete düzeyleri İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
51. Lau, S.R., Beilby, J.M., Byrnes, M.L., Hennessey NW. (2012). Parenting styles and attachment in school-aged children who stutter. *Journal of Communication Disorders*, 45, 98 110.

52. Glasner, P. (1949). Personality characteristics and emotional problems in stutterers under the age of five. *I. Speech Hearing Dis.*, 14, 135-138.
53. Glauher, I.P.(1951). The mother in the etiology of stuttering. *Psychoanal Q* 20:160–161.

EK 1: Bireysel Bilgi Toplama Formu

1. **Cinsiyetiniz:** () Kadın () Erkek

2. **Yaşınız :** _____

3. **Oturduğunuz Şehir:** _____

4. **Öğrenci misiniz?** () Hayır () Evet

5. **Şayet öğrenciyse, devam etmekte olduğunuz**

Üniversite: _____

Bölüm: _____ Sınıf: _____

6. **Şayet öğrenci değilseniz, eğitim durumunuz:**

() İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu

() Lise mezunu

() Üniversite mezunu

() Yüksek Lisans veya Doktora

7. **Evinizde siz de dahil olmak üzere kaç kişi yaşıyor?** _____ kişi.

8. **Ailenizin ortalama aylık geliri ne kadardır?**

() 1000 TL'nin altında

() 1000 TL - 2000 TL arası

() 2000 TL'nin üstü

9. **Öz anneniz sağ mı?** () Evet () Hayır. Ben _____ yaşındayken vefat etti.

10. **Öz babanız sağ mı?** () Evet () Hayır. Ben _____ yaşındayken vefat etti.

11. **Medeni Durumunuz:** () Bekar () Evli () Boşanmış veya Dul

12. **Çocuğunuz var mı?** () Var, _____ tane () Yok

13. **Kaç kardeşiniz?** _____

14. **Siz kaçınıcı çocuğunuz?** _____

15. **Konuşma Sorunu:**

16. **Kekemelik başlangıç yaşı:**

17. **Ailede ya da akrabalarda kekemelik şikayeti olan bireyler:**

Yetişkin EKRÖ/K: Anne

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997

Aşağıda annelerin çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlarla ilgili bazı cümleler var. Her cümleyi dikkatlice okuyun ve okuduğunuz cümlelerin,

siz çocukken

annenizin

size karşı göstermiş olduğu davranışları

ne kadar iyi anlattığını düşünün.

Her cümlemin yanında 4 tane kutu var:

ANNENİZİN size çocukluğunuzda

hemen hemen her zaman

böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size bazen

böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size nadiren (çok az zaman)

Böyle davrandığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

ANNENİZİN size hiçbir zaman

böyle davranmadığını düşünürseniz,

bu kutuyu işaretleyin

Hemen Hemen
Her zaman
Doğru

Bazen
Doğru

Nadiren
Doğru

Hiçbir
Zaman
Doğru Değil

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRÖ/K)

Cevaplarınızı, çocukken annenizden beklediğiniz davranışlara göre değil, annenizin size gerçekte gösterdiği davranışlara göre verin.

Lütfen her soruyu cevaplayın.

ANNEM	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
2. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.	☐	☐	☐	☐
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.	☐	☐	☐	☐
4. Beni gerçekten sevmezdi.	☐	☐	☐	☐
5. Neleri yapıp, neleri yapamayacağımı kesin olarak anladığımdan emin olmak isterdi.	☐	☐	☐	☐
6. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.	☐	☐	☐	☐
7. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐
8. Benimle yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
9. Dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi.	☐	☐	☐	☐
10. Arkadaşlarımı eve çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
11. Benimle alay eder ve dalga geçerdi.	☐	☐	☐	☐
12. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
13. Kızdığı zaman bana bağırdı.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRO/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
14. Bana sürekli olarak nasıl davranmam gerektiğini söylerdi.	☐	☐	☐	☐
15. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
16. Bana karşı sert davranırdı.	☐	☐	☐	☐
17. Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
18. Bir çok kuralın olması ve kurallara uyulması gerektiğine inanırdı.	☐	☐	☐	☐
19. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymama sağlardı.	☐	☐	☐	☐
20. Hakketmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
21. Benim için yapması gereken şeyleri unutturdu.	☐	☐	☐	☐
22. Beni büyük bir başbelası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
23. Bana dilediğim kadar özgürlük tanırdı.	☐	☐	☐	☐
24. Beni başkalarına överdi.	☐	☐	☐	☐
25. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
26. Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.	☐	☐	☐	☐
27. Bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söylerdi.	☐	☐	☐	☐
28. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.	☐	☐	☐	☐
29. Bana hemen kızardı.	☐	☐	☐	☐
30. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRO/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
31. Benden hoşlanmıyor gibiydi.	☐	☐	☐	☐
32. İstedğim her yere, ona sormadan gitmeme izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
33. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
34. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.	☐	☐	☐	☐
35. Arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
36. Bana ne söylendiyse, aynen öyle davranmamda ısrar ederdi.	☐	☐	☐	☐
37. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
38. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.	☐	☐	☐	☐
39. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
40. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
41. Dilediğim her akşam dışarı çıkmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
42. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
43. Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.	☐	☐	☐	☐
44. Bana çok ilgi gösterirdi.	☐	☐	☐	☐
45. Yaptığım her şeye karışmak isterdi.	☐	☐	☐	☐
46. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.	☐	☐	☐	☐
47. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRÖ/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
48. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.	☐	☐	☐	☐
49. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
50. Bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar başka hiçbir şey yapmama izin vermezdi.	☐	☐	☐	☐
51. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
52. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.	☐	☐	☐	☐
53. Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
54. Canım ne isterse yapmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
55. Korktuğumda ya da birşeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.	☐	☐	☐	☐
56. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımdan önünde utandırırdı.	☐	☐	☐	☐
57. Benden uzak durmaya çalışırdı.	☐	☐	☐	☐
58. Benden şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐
59. Yaptığım herşeyi kontrol etmek isterdi.	☐	☐	☐	☐
60. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
61. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
62. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi.	☐	☐	☐	☐
63. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRÖ/K)

	Hemen Hemen Her zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
64. Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
65. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.	☐	☐	☐	☐
66. Bana istenmediğimi belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
67. Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
68. Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
69. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.	☐	☐	☐	☐
70. Beni sevdiğini belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
71. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐
72. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
73. Beni mutlu etmeye çalışırdı.	☐	☐	☐	☐

Yetişkin EKRÖ/K: Baba

© Ronald P. Rohner, 1989, 1997

Şimdi aynı testi babanız için doldurmanızı rica ediyoruz. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyun ve okuduğunuz cümlelerin,

siz çocukken

babanızın

size karşı göstermiş olduğu davranışları

ne kadar iyi anlattığını düşünün.

* * * * *

Lütfen her soruyu cevaplayın.

Cevaplarınızı,

çocukken babanızdan beklemiş olduğunuz davranışlara göre değil,

babanızın

size gerçekte göstermiş olduğu davranışlara göre verin.

BABAM	Hemen Hemen	Bazen	Nadiren	Hiçbir
	Her zaman	Doğru	Doğru	Zaman
	Doğru	Doğru	Doğru	Doğru Değil
1. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
2. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.	☐	☐	☐	☐
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.	☐	☐	☐	☐
4. Beni gerçekten sevmezdi.	☐	☐	☐	☐
5. Neleri yapıp, neleri yapamayacağımı kesin olarak anladığımdan emin olmak isterdi.	☐	☐	☐	☐
6. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.	☐	☐	☐	☐
7. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRO/K)

	Hemen Hemen Her zaman Doğru	Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
8. Benimle yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
9. Dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söylerdi.	☐	☐	☐	☐
10. Arkadaşlarımı eve çağırman için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
11. Benimle alay eder ve dalga geçerdi.	☐	☐	☐	☐
12. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
13. Kızdığı zaman bana bağırırdı.	☐	☐	☐	☐
14. Bana sürekli olarak nasıl davranmam gerektiğini söylerdi.	☐	☐	☐	☐
15. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.	☐	☐	☐	☐
16. Bana karşı sert davranırdı.	☐	☐	☐	☐
17. Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
18. Bir çok kuralın olması ve kurallara uyulması gerektiğine inanırdı.	☐	☐	☐	☐
19. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı.	☐	☐	☐	☐
20. Hakketmediğim zaman bile bana vururdu.	☐	☐	☐	☐
21. Benim için yapması gereken şeyleri unutturdu.	☐	☐	☐	☐
22. Beni büyük bir başbelası olarak görürdü.	☐	☐	☐	☐
23. Bana dilediğim kadar özgürlük tanırdı.	☐	☐	☐	☐
24. Beni başkalarına överdi.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRO/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
25. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.	☐	☐	☐	☐
26. Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.	☐	☐	☐	☐
27. Bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söylerdi.	☐	☐	☐	☐
28. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.	☐	☐	☐	☐
29. Bana hemen kızardı.	☐	☐	☐	☐
30. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.	☐	☐	☐	☐
31. Benden hoşlanmıyor gibiydi.	☐	☐	☐	☐
32. İstedğim her yere, ona sormadan gitmeme izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
33. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.	☐	☐	☐	☐
34. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.	☐	☐	☐	☐
35. Arkadaşlarının kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
36. Bana ne söylendiyse, aynen öyle davranmamda ısrar ederdi.	☐	☐	☐	☐
37. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
38. Bana bir sürü kınacı şey söylerdi.	☐	☐	☐	☐
39. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.	☐	☐	☐	☐
40. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
41. Dilediğim her akşam dışarı çıkmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRO/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
42. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
43. Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.	☐	☐	☐	☐
44. Bana çok ilgi gösterirdi.	☐	☐	☐	☐
45. Yaptığım her şeye karışmak isterdi.	☐	☐	☐	☐
46. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.	☐	☐	☐	☐
47. Beni kırmak için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
48. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuturdu.	☐	☐	☐	☐
49. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
50. Bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar başka hiçbir şey yapmama izin vermezdi.	☐	☐	☐	☐
51. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
52. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.	☐	☐	☐	☐
53. Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
54. Canım ne isterse yapmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
55. Korktuğumda ya da birşeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.	☐	☐	☐	☐
56. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımdan önünde utandırırdu.	☐	☐	☐	☐
57. Benden uzak durmaya çalışırdı.	☐	☐	☐	☐
58. Benden şikayet ederdi.	☐	☐	☐	☐

EK 2: Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (EKRÖ/K)

	Hemen Her zaman Doğru	Hemen Bazen Doğru	Nadiren Doğru	Hiçbir Zaman Doğru Değil
59. Yaptığım herşeyi kontrol etmek isterdi.	☐	☐	☐	☐
60. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmaktan hoşlanırdı.	☐	☐	☐	☐
61. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
62. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi.	☐	☐	☐	☐
63. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.	☐	☐	☐	☐
64. Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.	☐	☐	☐	☐
65. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.	☐	☐	☐	☐
66. Bana istenmediğimi belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
67. Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.	☐	☐	☐	☐
68. Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.	☐	☐	☐	☐
69. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.	☐	☐	☐	☐
70. Beni sevdiğini belli ederdi.	☐	☐	☐	☐
71. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.	☐	☐	☐	☐
72. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.	☐	☐	☐	☐
73. Beni mutlu etmeye çalışırdı.	☐	☐	☐	☐

EK 3: Görsel Analog lek (VAS)

Adınız Soyadınız: _____ Tarih: _____

Kekemelik Őiddetinizi aşağıdaki ölçek üzerinde işaretleyin.

Hiç kekemelik olmaması
olması

Çok yoğun kekemelik

11 Nisan 2013

Sayı: 16969557 - 454

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 10.04.2013 ÇARŞAMBA
Toplantı No : 2013/07
Proje No : GO 13/109 (Değerlendirme Tarihi 13.02.2013)
Karar No : GO 13/109 - 07

Üniversitemiz Tıp Fakültesi Kulak Burun ve Boğaz Hastalıkları Anabilim Dalı Odyoloji ve Konuşma Bozuklukları Ünitesi, öğretim üyelerinden Doç. Dr. Songül Aksoy'un sorumlu araştırmacı olduğu Övül Mengüloğul'un tezi olan GO 13/109 kayıt numaralı ve "**Yetişkin Kekemelerde Ebeveyn Kabul/Red Algısının Değerlendirilmesi**" başlıklı proje önerisi Kurulumuzda değerlendirilmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

1. Prof. Dr. Nurten Akarsu (Başkan)

2. Prof. Dr. Nüket Örnek Buken (Üye)

3. Prof. Dr. Songül Vaizoğlu (Üye)

4. Prof. Dr. Sevda F. Müftüoğlu (Üye)

Prof. Dr. Cenk Sökmensüer (Üye)

6. Prof. Dr. Yılmaz Selim Erdal (Üye)

7. Prof. Dr. Volga Bayrakçı Tunay (Üye)

8. Prof. Dr. Cansın Saçkesen (Üye)

GÖREVLİ
9. Prof. Dr. Melahat Görduysus (Üye)

10. Doç. Dr. R. Köksal Özgül (Üye)

11. Doç. Dr. Ayşe Lale Doğan (Üye)

GÖREVLİ
12. Doç. Dr. S. Kutay Demirkan (Üye)

13. Yrd. Doç. Dr. H. Hüsrev Turnagöl (Üye)

14. Av. Meltem Onurlu (Üye)

